

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Ekonomická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2011

Bc. Josef Havlín

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Ekonomická fakulta

Studijní program: B 6208 Ekonomika a management
Studijní obor: Podniková ekonomika

Globální problém chudoby – trendy a postupy k řešení **Global Problem of Poverty – Trends and Entrance to Solving**

DP-EF-KEK-2011-11

Bc. Josef Havlín

Vedoucí práce: Ing. Jiří Fárek, CSc.
Konzultant: Ing. Aleš Kocourek, Ph.D.

Počet stran: 82
Datum odevzdání:

Počet příloh: 0

Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

V Liberci

Anotace

Předmětem diplomové práce je globální problém chudoby, a to se zaměřením na důvody nastalé situace a způsoby jejich řešení.

V práci jsem nejdříve definoval pojem chudoby, její měření, statistické údaje a různé náhledy na tento pojem. Před návrhy řešení problému jsem musel popsat všechny důvody a příčiny současného stavu. Boj proti celosvětové chudobě je globálním problémem, který řeší největší a nejmocnější světové organizace. Cílem práce je naléznout určité řešení problému či alespoň nastínit, kam by měla různá opatření směřovat. Z důvodu složitosti tohoto problému jsem musel nalézt řešení, které je spojením několika faktorů, kde jeden bez druhého nemá smysl a nezaručuje úspěch.

Klíčová slova

Globální chudoba

Evropská chudoba

Důvody

Řešení

Mezinárodní pomoc

Annotation

The subject of my diploma work is global problem of poverty with it's emphasis to reasons of occurred situation and methods of solving.

At first I define conception of poverty, its mensuration, statistical data and sundry expenses previews on this conception. I had to describe all reasons and cause of contemporary state before suggestions of solving this problem. Struggle against global poverty is worldwide problem, that is solved by the biggest and the most powerful world's organisations.

The aim of my work is to find explicit solve of the problem or sketch, where some different procurations should be directed. Because of complication of this problem, I had to find solution, that is joinder of several factors, the haven't sense one without second.

Key words

Global poverty

European poverty

Reasons

Solving

International help

Obsah

Prohlášení.....	5
Anotace.....	6
Klíčová slova	6
Annotation	7
Key words.....	7
Obsah.....	8
Seznam obrázků	9
Seznam tabulek.....	10
Seznam zkratk	10
Úvod.....	11
1.Chudoba	13
1.1. Chudoba jako pojem	13
1.2. Vymezení chudoby	14
1.3. Měření chudoby	15
1.4. Fakta a čísla	18
1.5. Chudoba z historického hlediska	19
1.6. Evropská chudoba.....	21
1.6.1. Eurobarometr	24
2. Důvody chudoby.....	27
2.1. Poloha	27
2.2. Špatná vláda	29
2.3. Konflikty	31
2.4. Nemoci.....	33
2.4.1. AIDS	34
2.4.2. Malárie	35
2.4.3. Ebola	36
2.5. Obchodní omezení	37
2.6. Podnebí	38
2.7. Negramotnost.....	40
2.8. Růst počtu obyvatel	43
2.9. Nedostatek potravin (hladomor)	46
3.Řešení	48
3.1. Rozvojová pomoc	48
3.2. Zlepšení spolupráce se sousedy	50
3.3. Technologie a výzkum jako klíč k problémům třetího světa	50
3.3.1. Voda.....	51
3.3.2. Šíření pouští a zúrodnování.....	54
3.3.3. geneticky upravené plodiny	55
3.4. Ekonomický růst.....	57

4.Mezinárodní programy pro boj s chudobou.....	59
4.1. Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj.....	60
4.1.1. Výbor pro rozvojovou pomoc	60
4.2. Světová banka	61
4.2.1. Country Assistance Strategy	62
4.2.2. Strategie pro vysoce zadlužené chudé země	62
4.2.3. Program pro zabezpečení potravin.....	62
4.3. Mezinárodní měnový fond	63
4.3.1. Program růstu a redukce chudoby.....	63
4.4. Rozvojový program OSN	63
4.4.1. Rozvojové cíle tisíciletí.....	64
4.4.2. Zprávy o lidském rozvoji	67
4.5. Světová obchodní organizace	68
4.5.1. Rozvojová brána	69
Světový potravinový program	69
5.Domácí programy pro boj s chudobou.....	70
5.1. Člověk v tísní	71
5.1.1. Projekt v Demokratické republice Kongo.....	72
5.2. Nadace ADRA	74
Závěr.....	74
Seznam použité literatury.....	76
Tištěná monografie	77
Odkaz na disertační nebo habilitační práci	77
Odkaz na elektronické dokumenty.....	78

Seznam obrázků

Obrázek 1 : Metoda výpočtu HDI	16
Obrázek 2: Lorenzova křivka a GINI index	18
Obrázek 3: Chudoba ve vaší zemi	26
Obrázek 4: Důvody chudoby.....	27
Obrázek 5: Příčiny chudoby	27
Obrázek 6: Náklady na válečné konflikty v Africe	33
Obrázek 7: Mapa celkového rozšíření AIDS ve světě	35
Obrázek 8 : Časový přehled množství nakažených v Africe.....	35
Obrázek 9 : Výskyt malárie ve světě.....	36
Obrázek 10 : Procentní podíl gramotného obyvatelstva na celkovou populaci	42
Obrázek 11: Průměrná roční procentuální změna v počtu obyvatel.....	46
Obrázek 12: Počet hladovějících lidí na světě za rok 2010	48
Obrázek 13: Odpařovací věže	53
Obrázek 14: Stromy z ledu.....	53
Obrázek 15: Logo OECD	61
Obrázek 16: Logo světové banky	61
Obrázek 17: Logo UND	64
Obrázek 18: Logo IMF	64
Obrázek 19: Podíl obyvatel žijících za méně než 1,25 USD za den	67
Obrázek 20: Logo MDG	68
Obrázek 21: Logo světové obchodní organizace.....	69
Obrázek 22: Logo WFP.....	69
Obrázek 23: Logo Člověk v tísni	71

Seznam tabulek

Tabulka1: Země s nejnižší hodnotou HDI.....	17
Tabulka 2: Evropské země s nejnižším podílem „chudých“	23
Tabulka 3: Země podle ngramotnosti v %.....	42
Tabulka 4: Počet úmrtí na 1.000 narozených živých dětí	45
Tabulka 5: Využití transgenních plodin v Jižní Africe	56
Tabulka 7: Rozvojové cíle tisíciletí.....	64
Tabulka 6: Aktivní projekty Člověka v tísni.....	71

Seznam zkratek

AIDS	syndrom získaného selhání imunity
BSL	stupeň biologického rizika
Bt	Botulotoxin
CAS	strategická pomoc zemím
CPI	index vnímání korupce
DAC	výbor pro rozvojovou pomoc
FAO	organizace pro zemědělství a výživu
FAR	ozbrojené síly Rwandy
FPR	Rwandská vlastenecká fronta
GDI	index rovnosti pohlaví
GEM	míra ženské rovnoprávnosti
GM	Transgenní
HDI	index lidského rozvoje
HDP	hrubý domácí produkt
HDRs	zprávy o lidském rozvoji
HIPC	strategie pro vysoce zadlužené chudé země
HPI	index lidské chudoby
IBRD	mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj
IDA	mezinárodní asociace pro rozvoj
IEO	nezávislý úřad pro evaluaci
IOM	mezinárodní organizace pro migraci
LDC	program pro nejméně rozvinuté země
MDG	rozvojové cíle tisíciletí
MMF	mezinárodní měnový fond
MRND	Národní revoluční hnutí pro rozvoj
NPF	národní program pro zabezpečení potravin
OECD	organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj
PRGF	nástroj ke snižování chudoby
PRSPs	strategie snižování chudoby
RPFS	regionální program pro zabezpečení potravin
UNAIDS	Program spojených národů pro HIV a AIDS
UNCDF	kapitálový rozvojový fond OSN
UNCTAD	mezinárodní konference obchodu a rozvoje
UNDP	mezinárodní rozvojový program
UNIFEM	rozvojový fond OSN pro ženy
UNV	dobrovolníci spojených národů
WB	světová banka
WTO	světová obchodní organizace

Úvod

Globální chudoba, hladomor či populační exploze jsou nezpochybnitelným jevem a problémem celosvětového měřítka. Chudoba je soustředěna hlavně v nejméně rozvinutých zemích (least developer countries), kde žije přes 1,1 miliardy lidí. Často mezi tyto země patří státy, které mají obtížné klimatické podmínky, vysokou míru výskytu smrtelných nemocí, vysokou negramotnost, nestálou politickou situaci a vysokou zadluženost. Těmto zemím nezbyvá nic jiného než se spoléhat na rozvojovou pomoc, která by měla znamenat zlepšení jejich situace.

Cílem mé práce je analyzovat současnou situaci a na základě zjištěných informací navrhnout možná zlepšení či dokonce řešení aktuálního problému. Jelikož se jedná o problém, kterým se zabývají špičky světové ekonomiky či celé organizace, nalezená řešení jsou spíše teoretická a přenesení do praxe naskýtá mnoho dalších problémů k řešení.

Hlavnímu cíli této práce odpovídá i její struktura. Práce je rozdělena do pěti kapitol, které jsou rozděleny do více podkapitol. První část je věnována obecné definici chudoby, měření chudoby, chudobě z historického hlediska a náhled na pojetí chudoby z pohledu Evropanů. Zvláštní částí první kapitoly je podkapitola nazvaná „Fakta a čísla“, která je zaměřena na statistické údaje týkající se daného tématu.

Druhá kapitola se zabývá hlavními důvody, které zapříčiňují špatný sociální i ekonomický stav rozvojových zemí. Některé z těchto příčin jsou neovlivnitelné a jednotlivé země je musí brát jako nedílnou součást své země a přizpůsobit se jim. Ostatní z důvodů chudoby lze různými opatřeními buď zmírnit, nebo dokonce odstranit.

Druhy řešení daného problému jsou náplní třetí kapitoly. Jde o stručný popis možných řešení, která jsou do větší míry již používána rozvojovými organizacemi a programy pro odstraňování chudoby. Podkapitola o výzkumu a využití nových technologií, popisuje nejnovější projekty či návrhy na zlepšení současné situace.

Čtvrtá a pátá kapitola práce se zabývá výčtem jednotlivých programů a institucí, které se zabývají rozvojovou pomocí. Organizace jsou rozděleny na zahraniční a domácí programy pro boj s chudobou. V současnosti nejvýznamnějším a největším celosvětovým programem jsou Rozvojové cíle tisíciletí. V rámci tohoto programu jsou každoročně rozdělovány desítky miliard dolarů, které se využívají na činnosti směřující k splnění stanových cílů v roce 2015.

Chudoba, zejména ve své extrémní podobě, je velmi komplexní problém, který se týká velkého množství států a jejich obyvatel. Tato práce by měla přispět k lepšímu pochopení problematiky a nastínění určitého směru, kterým bychom se měli jako společnost ubírat.

1. Chudoba

1.1. Chudoba jako pojem

Chudoba označuje sociální status člověka, vyznačující se hmotným nedostatkem.[1]

V dnešní době se díky medializaci pojem chudoba spojuje zejména s životními poměry lidí v rozvojových zemích. Používá se pro stav, který nezajišťuje člověku základní podmínky pro důstojný život a uspokojení nejzákladnějších lidských potřeb. Je spojen se značnou hmotnou nouzí, nedostatkem potravin, nezávadné pitné vody, ošacení, špatnou situací s bydlením, nedostatečným či žádným přístupem k základní zdravotní péči, vzdělání, apod. Je stavem, kdy jsou životní podmínky člověka v rozporu se základními lidskými právy. Z hlediska sociální politiky představuje chudoba jeden z nejobtížněji řešitelných problémů. Zároveň chudoba představuje jeden z nejvýraznějších motivačních prvků, kdy hnacím motorem je vzdělání, migrace obyvatelstva atd.

V souvislosti se vzrůstajícím uvědoměním veřejnosti západních zemí patří dnes chudoba mezi nejzávažnější globální problémy lidstva. Celosvětový boj proti chudobě tvoří prostřednictvím Rozvojových cílů tisíciletí v současné době jednou z nejvýznamnějších součástí agendy mezinárodního společenství.

1.2. Vymezení chudoby

Za měřítko stavu chudoby se nejčastěji používá tzv. absolutní chudoba. O absolutní chudobě lze hovořit v případě, že se člověk dostane do stavu, kdy není schopen uspokojit své nejzákladnější potřeby, jako je zajištění potravy a ošacení. Tento druh chudoby může dojít až do stavu, kdy je ohrožen život takto postižené osoby.

Pro praktické určení hranice chudoby se používá hodnota denního příjmu ve výši 1,25¹ USD na osobu.[2]

Jiným vymezením pojmu chudoba je tzv. relativní chudoba, což je stav, kdy jedinec nebo rodina uspokojují své sociální potřeby na výrazně nižší úrovni, než je průměrná úroveň v dané společnosti. Lidé, kteří mají příjem pod touto hranicí, mají nárok na sociální pomoc. V Evropě se tato hranice pohybuje mezi 50 - 70 % průměrných příjmů. Výhodou této metody je možnost relativně pružně reagovat na ekonomický a sociální vývoj. Nevýhodou metody je fakt, že je značně zavádějící, jelikož se v ní odráží hlavně důchodová nerovnoměrnost uvnitř jednotlivých zemí. Jedinec, který se považuje za chudého například v USA, by se svým příjmem mohl v Africe patřit k velmi bohatým lidem.

Jiným pojetím stavu chudoby může být její vnímání z pohledu jednotlivých subjektů. Podle tohoto pojetí můžeme chudobu dělit na objektivní a subjektivní. Objektivní chudobu určuje stát, který konkrétně řekne, co znamená uspokojování základních lidských potřeb a určí, komu přísluší jaký druh pomoci. Subjektivní chudoba je vlastní hodnocení svého stavu, které nemusí být shodné s objektivní chudobou a neplynou z toho žádné důsledky. Jde hlavně o pohled každého subjektu na svou životní situaci a na materiální či sociální nároky na svůj život.

¹ Hodnota podle Parity kupní síly

1.3. Měření chudoby

Otázkou, která má v souvislosti s chudobou značný význam, je snaha chudobu měřit. Výsledky těchto měření mají dopad především na oblast rozdělování sociální pomoci. Určování a měření chudoby není dosud jednoznačně určeno a do značné míry je závislé na metodě, kterou subjekty použijí. Z tohoto důvodu, se mohou výpočty značně lišit.

Nejjednodušším ukazatelem rozvoje státu je hrubý domácí produkt na obyvatele. Tento ukazatel však poskytuje informace pouze o ekonomickém rozvoji a hospodářské výkonnosti. HDP nebere v úvahu zdraví, vzdělání, životní prostředí, fungování státních institucí, zaměstnanost, apod.

Komplexnějším ukazatelem, který je od roku 1990 používán v rámci Rozvojového programu OSN pro výroční zprávy o rozvoji lidstva [3], je Index lidského rozvoje². Tento index je aritmetickým průměrem tří ukazatelů. Prvním ukazatelem je očekávaná doba dožití po narození. Druhým je vážený průměr gramotnosti dospělé populace a školní docházka (kombinovaný ukazatel základního, středního a vysokého vzdělání). Posledním ukazatelem je reálný HDP na obyvatele v USD v paritě kupní síly. Hodnoty tohoto indexu se pohybují od 0 (minimální) do 1 (maximální). Index HDI se více zaměřuje na cíl lidského rozvoje, na možnosti rozvoje osobnosti a na vlastní rozhodování než na poskytování zboží a služeb.

² Human Development Index (HDI) -

$$\begin{aligned} \text{Očekávaná doba dožití} &= \frac{LE - 20}{83.2 - 20} \\ \text{Index vzdělanosti} &= \frac{\sqrt{MYSI \cdot EYSI} - 0}{0.951 - 0} \\ \text{Index průměrné školní docházky} &= \frac{MYS - 0}{13.2 - 0} \\ \text{Index předpokládané školní docházky} &= \frac{EYS - 0}{20.6 - 0} \\ \text{Index výnosnosti} &= \frac{\ln(GNIpc) - \ln(163)}{\ln(108,211) - \ln(163)} \\ HDI &= \sqrt[3]{LEI \cdot EI \cdot II.} \end{aligned}$$

LE:	Naděje na dožití při narození
MYS:	Průměrná školní docházka
EYS:	Očekávaná školní docházka
GNIpc:	Hrubý národní důchod v paritě kupní síly na obyvatele

Obrázek 1 : Metoda výpočtu HDI

Zdroj: www.wikipedia.org

Tabulka 1 : Země s nejnižší hodnotou HDI

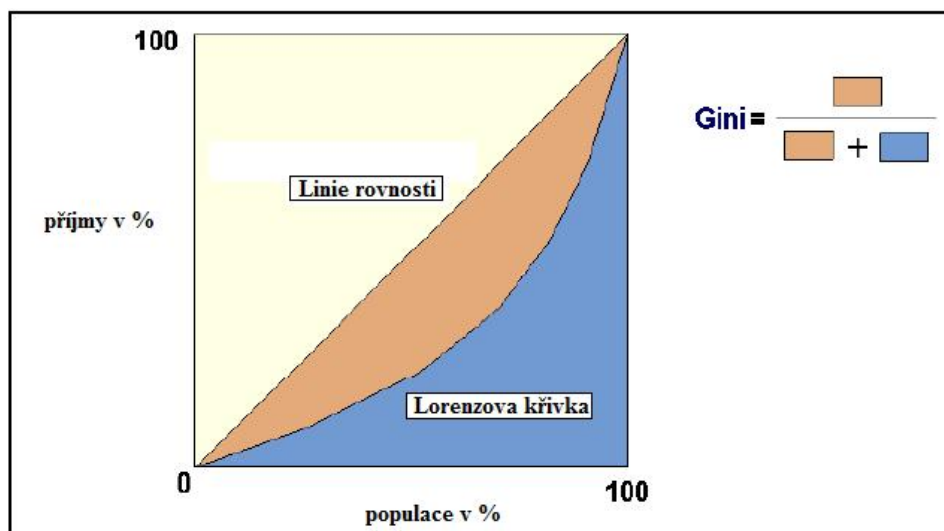
Pořadí	Země	HDI
155	 Afghánistán	0.349
156	 Guinea	0.340
157	 Etiopie	0.328
158	 Sierra Leone	0.317
159	 Středoafriická republika	0.315
160	 Mali	0.309
161	 Burkina Faso	0.305
162	 Libérie	0.300
163	 Čad	0.295
164	 Guinea-Bissau	0.289
165	 Mosambik	0.284
166	 Burundi	0.282
167	 Niger	0.261
168	 Konžská demokratická republika	0.239
169	 Zimbabwe	0.140

Zdroj: www.wikipedia.org

Nejnovějším indexem, který byl vytvořen roku 2010 ve spolupráci Oxford Poverty & Human Development Initiative (OPHI) ³ a Rozvojového programu OSN, se nazývá Index akutní vícerozměrné chudoby. Tento index byl použit ve 20. vydání Zprávy o lidském rozvoji (Human Development report). Index se skládá z deseti dílčích indexů, které se týkají zdraví, vzdělání a životní úrovně. Každý z těchto dílčích indexů má stejnou váhu. Těchto deset ukazatelů vypovídá o školní docházce, výživě, úmrtnosti, dostupnosti k elektřině či pitné vodě, míře hygieny či vybavenosti domácností. Tím, že je k výpočtu využito více jednotlivých ukazatelů, poskytuje komplexnější informace o zdrojích chudoby.

Jestliže bychom chtěli provádět určitá měření v rámci relativní chudoby, použili bychom výpočet pomocí Giniho indexu (koeficientu). Giniho index definuje míru nerovnosti příjmu či spotřeby. Koeficient se pohybuje mezi 0 (odráží stav úplné rovnosti) a 1, (znamená úplnou nerovnost). Graficky lze Giniho koeficient znázornit jako oblast mezi Lorenzovou křivkou a linií rovnosti.[4]

Jednoduchost tohoto indexu usnadňuje srovnání napříč různými zeměmi a také umožňuje srovnání rozdělení příjmů přes různé skupiny.

Obrázek 2: Lorenzova křivka a GINI index

Zdroj: http://450.aers.psu.edu/inequality_corruption.cfm

³ Oxford Poverty & Human Development Initiative - ekonomické výzkumné centrum v rámci Oxford Department of International Development na Oxfordské univerzitě v Anglii.

1.4. Fakta a čísla

Čtyři pětiny celkového světového bohatství vlastní necelých 20 % lidí. Důvodem je obrovský ekonomický rozdíl mezi bohatými vyspělými státy a chudými zeměmi. Nejbohatší jsou pochopitelně občané v nejvyspělejších zemích (USA, Japonsko, Kanada, západní Evropa, Austrálie či arabské země). Nejchudší jsou na tom Afričané. Celkově můžeme říci, že světové bohatství je drženo z větší části na severní polokouli.

Příjmy nejlépe finančně ohodnocené desetiny občanů ve všech evropských zemích rostou. V současné době je rodinný příjem deseti % nejlépe situovaných Čechů pětikrát vyšší než příjem deseti % nejchudších lidí. V Německu činí příjmy horní desetiny čtvrtinu všech vyplacených mezd a platů. Soukromý majetek těchto lidí navíc činí 56 % veškerého soukromého bohatství lidí. Za bohaté se přitom v Německu považuje ten, jehož čistý měsíční příjem je vyšší než dvojnásobek mediánu⁴. V současné době musí mít těchto 7 % občanů příjem vyšší než 3 300 euro čistého měsíčně. Na druhé straně je v Německu 1,6 milionů předlužených domácností, jejichž měsíční příjmy nepostačují ani k úhradě úroků a splátek jejich závazků. Hlavními důvody vedoucí k předluženosti jsou nezaměstnanost, ztráta partnera (rozvod, úmrtí, rozchod) a neúspěch v podnikání.[5]

V současné době žije na světě více než 1,4 miliardy lidí s denními příjmy pod 1,25 USD. Nulová absolutní chudoba je mimo EU ještě v Norsku, Islandu, Švýcarsku, Austrálii, Novém Zélandu, USA, Kanadě, Japonsku, Koreji, ale také např. v Ománu, Saudské Arábii. Lidí žijících za méně než 1,25 dolaru denně je nejvíce v Africe. Přes více než 80 % lidí má menší denní příjem než 1,25 dolaru ve třech zemích – Tanzanii, Libérii a Burundi. Světovým problémem zůstává především skutečnost, že nejchudší země mají nejvyšší přírůstky obyvatel. Jedním z důvodů je skutečnost, že Afričané jsou z velké části odkázáni na zemědělství. Chybí však potřebná technika, a tak je technika nahrazována lidskou prací.

Každé druhé dítě trpí chudobou. 640 milionů dětí nemá kde bydlet, 400 milionů dětí nemá přístup k bezpečnému vodnímu zdroji (z toho 1,4 milionu dětí každoročně umírá nedostatkem pitné vody), 270 milionů dětí neví, co to znamená lékařská péče (z toho 2,2

⁴ Střední hodnota, která je nižší než průměrná mzda, jelikož nezahrnuje příjmy nadstandardně ohodnocených zaměstnanců.

milionů dětí umírá, jelikož jim chybí základní očkování), 121 milionům dětí se nedostává žádného vzdělání, 15 milionů dětí osiřelo následkem nemoci HIV/AIDS, které podlehl jejich rodiče, což je stejný počet jako populace dětí Velké Británie a Německa dohromady.[6]

Bohatí jsou v průměru zdravější a dožívají se vyššího věku. Chudí jsou častěji nemocní a umírají dříve než střední třída, např. depresemi trpí chudí v průměru dvakrát častěji než střední třída a i dalšími nemocemi jsou postiženi mnohem častěji (infarkty, diabetes, bolesti zad, problémy zažívacího traktu atd.).[7]

1.5. Chudoba z historického hlediska

Historie chudoby se prolíná s historií lidstva. Hladomor a epidemie patřily v minulých stoletích k běžným věcem, které se nijak nevymykaly normálnímu stylu života. Logicky se s postupným rozvojem zemědělství, průmyslu a zdravotnictví procento lidí žijících na hranici bídy snižovalo, a tím se snižoval počet lidí zmítaných chudobou.

V období průmyslové revoluce nastalo zvýšení celkové produkce a nekontrolovatelný růst populace. V roce 1700 bylo obyvatelstvo Anglie a Walesu odhadováno na 5 500 000, v roce 1750 dosáhlo počtu okolo 6 500 000, což je přírůstek jeden milion za 50 let. Při prvním sčítání lidu v roce 1801 to již bylo 9 000 000 a v roce 1831 vzrostl počet obyvatel Anglie a Walesu na 14 000 000. Ve druhé polovině osmnáctého století tak populace vzrostla o 40 % a v prvních třech dekádách devatenáctého století o více než 50 %. Tento nárůst nevznikl jako důsledek výrazné změny v porodnosti, ale díky téměř nepřetržitému poklesu míry úmrtnosti.[8]

V roce 1820 byl poměr příjmu na osobu mezi tehdy nejvyspělejší a nejzaostalejší ekonomikou světa, tedy Velkou Británií a Afrikou, v poměru čtyři ku jedné. V roce 1998 narostl rozdíl v příjmech mezi nejbohatší ekonomikou USA a nejchudším regionem Afrikou, na dvacet ku jedné. Markantní rozdíly v relativním bohatství jednotlivých regionů světa, často označovaných jako bohatý Sever a chudý Jih, a s ním i alarmující zviditelnění chudoby, tedy přinesl až bezprecedentní hospodářský rozvoj vyspělých zemí.

Rok 1800 pro tento rozvoj přelomový, znamená konec tisíce let trvajícího období bez hospodářského rozvoje a počátek éry moderního ekonomického růstu. Životní úroveň mezi lety 1000 a 1800 rostla pomalu, za 800 let se důchod na osobu zvýšil o necelých 50 procent. Od konce 18.století však dochází k prudkému hospodářskému rozvoji, doprovázenému strmým růstem populace a růstem produktu. Zatímco v roce 1000 měl svět 270 milionů obyvatel a do roku 1800 se zvýšil na 900 milionů, v dalších dvou stoletích narostla světová populace na 6,1 miliard obyvatel. V důsledku vědecko-technického rozvoje však důchod na osobu rostl ještě rychlejším tempem. Mezi lety 1820 - 2000 vzrostl průměrný světový důchod na zhruba devětkrát z 660 USD v roce 1820 na zhruba 6000 USD v roce 2000 (vše vyjádřeno v amerických dolarech roku 1990). Ještě výrazněji se tento trend projevil v dnes vyspělých zemích. V Západní Evropě vzrostl důchod na osobu 15krát (ze zhruba 1200 USD v roce 1820 na 19000 USD v roce 2000) a v USA dokonce 22krát (z 1250 USD v roce 1820 na 28400 USD v roce 2000). Celkový hrubý světový produkt za stejné období pak vzrostl 52krát.[9]

1.6. Evropská chudoba

Každý sedmý Evropan se dle evropských měřítek považuje za chudého. V porovnání se světem jsou však Evropané boháči. Vždyť desetina světa žije za dolar denně. Čech pobírající průměrnou mzdu potom patří mezi 13 % nejbohatších lidí světa. Téměř čtvrtina Evropanů chápou chudobu jako nedostatek zdrojů k tomu, aby se mohli zapojit do společnosti, ve které žijí. Další část Evropanů chápou chudobu jako neschopnost poříditi si zboží základní spotřeby, které člověk potřebuje k životu, nebo jako neschopnost žít nezávisle na charitativních organizacích nebo sociálních dávkách.

Přestože EU, stejně jako ostatní vyspělé země světa, citelně postihla hospodářská krize, je životní úroveň v EU nejvyšší na světě. Občané se mohou v době rostoucí nezaměstnanosti spolehnout na propracovanou sociální síť. Délka podpory v nezaměstnanosti se v EU poskytuje nejdelší dobu a je poměrně vysoká. Vysoké jsou i následně vyplácené sociální dávky. Životní minimum je stanovené zákonem ve všech členských zemích EU.

Vzhledem k sociální vyspělosti členských zemí EU, nejsou občané ohroženi absolutní chudobou. Občané se mohou totiž spolehnout na státní pomoc. Nejnižší životní minimum pro jednotlivce je v Bulharsku, kde činí cca 25 euro měsíčně. Každý občan v členských zemích EU pobírající sociální dávky se tak nepovažuje dle světového měřítka chudoby za chudého. Pokud ne, tak se jedná o lidi, kteří si zvolili život na okraji společnosti dobrovolně. Nepobírají sociální dávky a jejich počet je nízký. Sociální politika v EU je na nejvyšší úrovni na světě. Sociální podpora v době nemoci, nezaměstnanosti a penze zajišťuje občanům důstojné podmínky. Státní dávky sociální povahy navíc výrazně snižují počet „chudých“ občanů v zemi. V EU a vyspělých evropských zemích (Norsko, Island, Švýcarsko) je celkové daňové zatížení občanů výrazně vyšší (tj. včetně sociálního a zdravotního pojištění) než v ostatních vyspělých mimoevropských zemích světa. Jedním z důvodů je právě propracovaná evropská sociální politika, která v mnoha zemích narazila na své možnosti a je výrazně štedřejší. Většina Evropanů samozřejmě odvede do systému více peněz, než vyčerpá. Ke snižování daní dochází ovšem i v Evropě, což přináší nižší finanční prostředky na státní dávky, které se v některých zemích tak alespoň nezvyšují (při inflaci tak reálně klesají). Největší a nejpropracovanější síť sociálních dávek je v EU

poskytována ve Švédsku. Díky nim klesá „chudoba“ ve Švédsku z 28 % na 12 % (snížení o 16 %). Švédsko totiž v minulosti usilovalo především o plnou zaměstnanost a budovalo stát blahobytu. Nejméně aktivní v oblasti státních dávek jsou: Itálie, Španělsko a Řecko⁵, kde se počet „chudých“ díky státním dávkám snižuje pouze o 4 % a „chudý“ je po jejich obdržení každý pátý. Poměrně nízké jsou státní dávky i na Maltě a Kypru, kde pro tyto dvě země je charakteristické, že většina státních plateb je stanovena v paušální výši (např. podpora v nezaměstnanosti či nemocenská). Přestože Evropané bohatnou, roste počet lidí ohrožených „chudobou“. Česko patří v tomto směru mezi evropské premianty. „Chudý“ je pouze každý desátý, což je nejméně ze všech zemí. V Česku je chudý každý člověk s příjmem nižším než 2 878 euro za rok, v Lucembursku s příjmem pod 17 808 euro. Za chudého se při evropském srovnání považuje každý s čistým příjmem nižším než 60 % mediánu (tj. včetně všech sociálních dávek, přídatků a příspěvků). Z tohoto důvodu je příjmová hranice chudoby v každé zemi jiná. „Chudí“ Evropané však mají díky propracované evropské sociální politice zajištěny důstojné podmínky k životu, evropská „chudoba“ je materiálně sociální povahy, nikoli existenční jako v Africe či Asii. V současné době je nejnižší míra chudoby v Česku, v Nizozemí a na Islandu (10 %). Nejvíce lidí ohrožených „chudobou“ je naopak v Lotyšsku (23 %) a v Řecku (21 %).[5][10]

Tabulka 2: Evropské země s nejnižším podílem „chudých“

Země	Chudoba v %	Hranice "chudoby" (v euro za rok)
Island	10	16 793,00
Česko	10	2 878,00
Nizozemí	10	10 356,00
Norsko	11	16 668,00
Dánsko	12	13 598,00
Slovinsko	12	5 589,00
Slovensko	12	1 988,00
Švédsko	12	10 638,00
Německo	13	9 370,00
Francie	13	9 712,00
Rakousko	13	10 711,00
Finsko	13	10 987,00

Zdroj: Bocklerimpuls 10/2008 „Mehr Reiche und mehr Arme“

⁵ Průměrná minimální mzda ve Španělsku činí 624 euro a v Řecku 739 euro.

Nejvyšší hranice chudoby je v Lucembursku – 1 484 euro měsíčně. Tato částka platí pro jedince. U rodiny už nestoupá diametrálně. Například v Německu činí u jedince částku 780 euro, u samoživitele s jedním dítětem 1 143 euro, u rodiny s jedním dítětem 1 583 euro a rodiny se třemi dětmi 2 111 euro. Nejnižší absolutní částka chudoby za měsíc je v Lotyšsku a Litvě (127 euro). U Rumunska a Bulharska není tento údaj k dispozici, absolutní částka by však byla v těchto zemích ještě nižší. Nejvíce jsou ve všech evropských zemích chudobou postiženi dlouhodobě nezaměstnaní občané, kteří již nepobírají podporu v nezaměstnanosti, ale nižší sociální dávky, dále mládež a ekonomičtí přistěhovalci s nízkou kvalifikací a neznalostí jazyka.

Jak je vidět, značné rozdíly v příjmech způsobují to, že v nejvyspělejších zemích Evropy je strop pro začlenění mezi chudé tak vysoký, že například v Lucembursku je 53-krát vyšší než celosvětový strop 1,25 USD. Chudoba je tudíž v Evropských měřítkách pouze relativním pojmem.

1.6.1. Eurobarometr

Eurobarometr⁶ je série průzkumů veřejného mínění, které od roku 1974 zadává sekce analýz veřejného mínění Evropské komise. V rámci průzkumů jsou pravidelně vydávány zprávy o veřejném mínění v různých oblastech týkajících se Evropské unie. Průzkumy se provádějí ve všech členských zemích a v poslední době i v kandidátských zemích. Výsledky Eurobarometrů jsou publikovány Generálním ředitelstvím pro tisk a komunikaci Evropské komise.

Eurobarometr byl původně koncipován jako způsob zlepšení informační a komunikační strategie Evropské unie. Jedná se o užitečný nástroj pro poznání veřejného mínění v širokém okruhu záležitostí týkajících se EU, například postoj občanů k dalšímu rozšiřování EU.

Jako vzorový průzkum pro tuto práci byl vybrán „Barometr o chudobě a sociálním vyloučení“ z roku 2009 [11]. Přestože již bych vytvořen novější průzkum za rok 2010 a byl zveřejněn v lednu roku 2011, z mého pohledu má lepší vypovídající hodnotu průzkum starší. Hlavním důvodem je fakt, že oproti roku 2009 byli v novější verzi dotazováni pouze osoby starší 60 let, kteří jsou z pohledu chudoby a sociálního vyloučení nejrizikovější skupinou. Tímto konkrétním výběrem však dochází k značné zkreslenosti informací a názorů.

Hlavním účelem tohoto průzkumu bylo zjištění pohledu občanů EU na problém chudoby v EU.

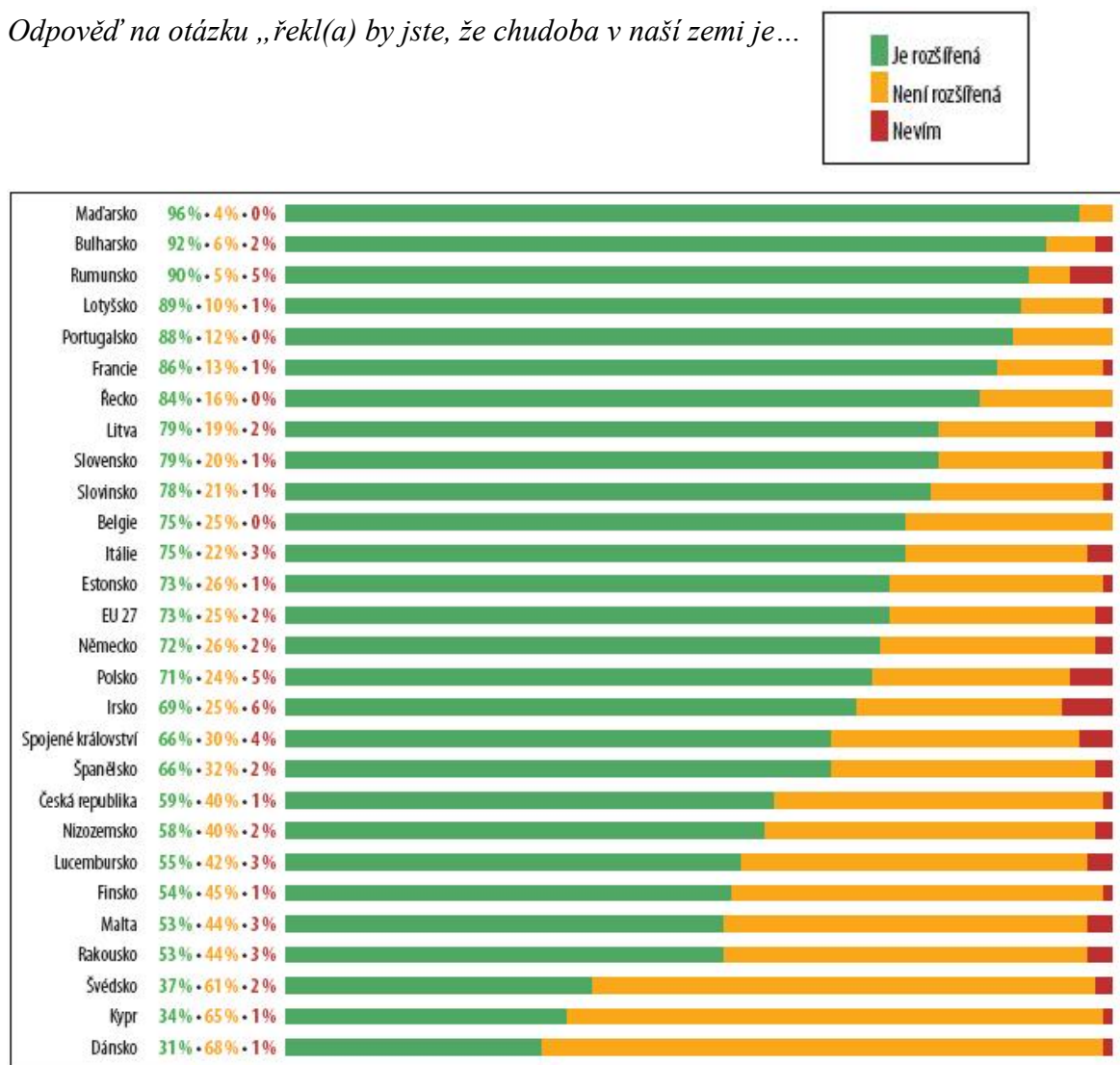
Jak bylo již v předchozí kapitole popsáno, musí se rozlišovat mezi evropskou a celosvětovou chudobou. Evropané posuzují pojem chudoba podle jiných podmínek.

Zhruba čtvrtina z nich (24%) považuje chudobu za stav, kdy mají tak omezené zdroje, že se nemohou plně zapojit do společnosti, ve které žijí. Dalších 22 % vidí chudobu jako schopnost pořídit si zboží základní potřeby, které člověk potřebuje k životu. 21 % dotázaných, považuje chudobu za závislost na pomoci charitativních organizací a dávkách

⁶ složenina slov Euro (evropský) + barometr (přístroj k měření)

veřejné podpory. Zbývá část obyvatel považuje chudobu za stav, kdy mají měsíčně k životu méně prostředků, než je práh chudoby. Tento práh chudoby však nelze přesněji specifikovat.

Odpověď na otázku „řekl(a) byste, že chudoba v naší zemi je...”

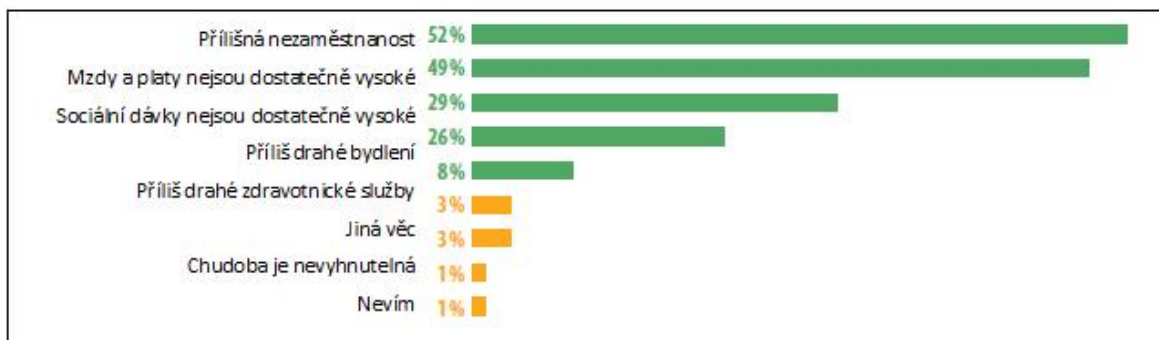

Obrázek 3: Chudoba ve vaší zemi

Zdroj: průzkum Eurobarometr 2009

Z grafu lze vyčíst, že 73% respondentů má pocit, že chudoba je v jejich zemi rozšířená. Projevují se však rozdíly v tom, do jaké míry je toto rozšíření velké.

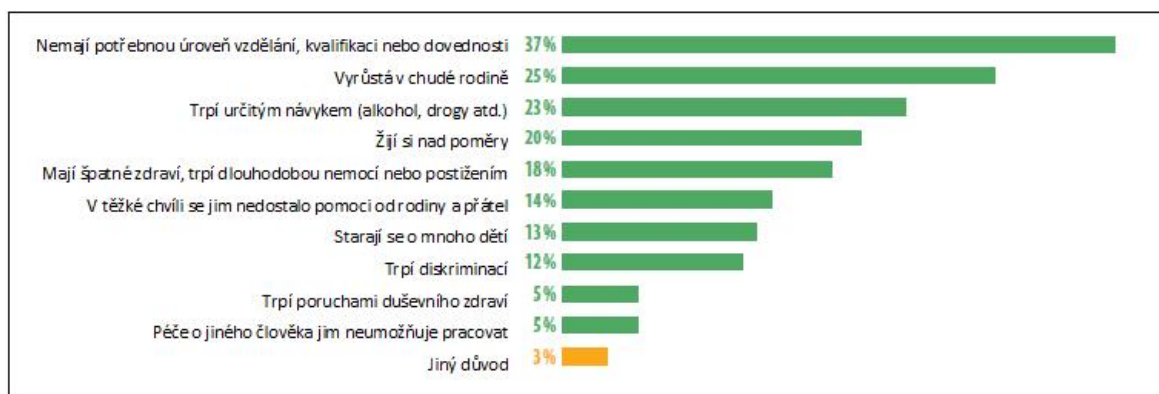
Odpověď na otázku „Jaký je podle Vás důvod chudoby“

Obrázek 4: Důvody chudoby

Zdroj: průzkum Eurobarometr 2009

Odpověď na otázku „Jaká je podle Vás příčina chudoby“

Obrázek 5: Příčiny chudoby

Zdroj: průzkum Eurobarometr 2009

Nedostatečné vzdělání, kvalifikaci nebo dovednosti vidí jako příčinu chudoby 53 % dotazovaných osob v Nizozemsku a 51 % v Dánsku a Německu. V Jižní Evropě je chudoba vnímána především jako zděděný problém. Jihoevropané kladou větší důraz na rodinu a pouta s místní společností (např. 32 % všech respondentů z Portugalska věří, že lidé jsou chudí, protože nemají dostatečnou podporu od rodiny či přátel).

Za nejvíce chudobou ohroženou skupinu jsou považováni nezaměstnaní, staří lidé či osoby s nízkým vzděláním.

2. Důvody chudoby

2.1. Poloha

Problém polohy se týká převážně vnitrozemských států, které nemají přístup k moři nebo států, které sousedí se zeměmi zmítanými častými konflikty. Překážkou může být také špatná dostupnost způsobená nekvalitní či nedostatečnou infrastrukturou. Přestože bude mít vnitrozemský stát dobré podmínky pro průmyslovou výrobu, dostatek surovin a kvalifikované dělníky, je možné, že nemusí dosahovat takových výsledků, kterých by dosáhl, kdyby měl dobrý přístup k moři a tím přístup na jiné trhy.

Jako příklad k porovnání si můžeme uvést dva státy, které se vyskytují ve vnitrozemí, avšak značně se liší jak ekonomicky, tak svými sousedními státy. Pro porovnání jsem si vybral Švýcarsko a africkou Ugandu. Přístup Švýcarska k moři je závislý na Německu, Francii a Itálii, což jsou země s rozvinutou infrastrukturou. Ve Švýcarsku, které nemá ani vlastní nerostné bohatství, se díky dobrému přístupu k surovinám a trhům, může bezproblémově rozvíjet výroba. Na druhé straně Uganda sousedí s chudou Keňou, která již téměř třicet let stagnuje, se Súdánem, v něm probíhá občanská válka, s Rwandou, která prošla genocidou, se Somálskem, jež se zcela zhroutilo, se Zairem, který se donedávna nazýval Demokratická republika Kongo, či s Tanzanií, která Ugandu jednou dokonce napadla.

Z toho vyplývá, že i v případě stejně kvalitních výrobků zhotovených v ugandských podnicích nebo dílnách, vzroste jejich cena neúměrně, díky předraženému transportu.

A to nezohledňujeme přístup k výrobním technologiím, vědomostem či kapitálu.

Další výhodou Švýcarska jsou sousedé, kteří tvoří samotné odbytíště, a tím vytváří vlastní trh. U zmíněné Ugandy takto rozvinuté sousedy nenajdeme. Dalo by se říci, že jestliže se země nachází u moře, tak zásobuje svět a jestliže se nachází ve vnitrozemí, zásobuje své

sousedy. Celosvětově také platí, pokud HDP v sousední zemi vzroste o jedno procento, zrychlí se tím růst domácí ekonomiky přibližně o 0,4 procenta.⁷

Jedinou možností pro Ugandu, by bylo nalezení vlastních nerostných surovin, které by svou hodnotou uhradily náročnou dopravu, a přitom ještě vytvořily přísun financí. Otázkou by bylo, jak doposud chudá Uganda s přílivem prostředků naloží. Druhou možností pro vnitrozemských stát by bylo spojení a kooperace se sousedem, který má přístup k moři a tudíž lepší podmínky pro export. Toto je však v afrických podmínkách kmenové různorodosti a nesnášenlivosti téměř nemožné.

⁷ COLLIER, P. Miliarda nejchudších. 2009. 224 s.

2.2. Špatná vláda

To, že špatný způsob vládnutí a špatná hospodářská politika, vede k celkové destrukci hospodářství a chudobě, není nic, co by nás mělo překvapit. Množství politických převratů a občanských válek na Africkém kontinentu vypovídá o velké politické nestabilitě, ve které není prostor pro souvislou hospodářskou politiku a tím ani pro rozvoj země.

Proč je politická situace v Africe tak nestabilní?

Kolonialismus měl destabilizační efekt na množství etnických skupin, což je stále cítit v Africké politice. Díky Evropskému vlivu, národní hranice států nejsou výsledkem dohod, jako je tomu například na Arabském poloostrově, kde jsou hranice ovlivněny vojenským a obchodním vlivem. Evropské požadavky na stanovení hranic okolo jejích teritorií znamenaly rozdělení sousedících etnických skupin nebo násilné spojení tradičních nepřátel do jedné skupiny bez jakékoliv regulace násilí.

Po získání nezávislosti byly státy často omezovány nestabilitou, korupcí, násilím a autoritativními režimy. Mnoho postkoloniálních vůdců bylo velmi slabě vzdělaných a ignorovali záležitosti vlády. Velká nestabilita byla většinou způsobena opomíjením potřeb etnických skupin a korupcí členů vlády. K převratům byly často úmyslně využívány etnické konflikty, které vznikly v dobách kolonialismu. V 70. a 80. letech byla vojenská síla v mnoha státech považována za jediný způsob, jak efektivně udržovat vládu a pořádek mezi národy v Africe.[12]

Převážná většina afrických národů jsou republiky, které mají formu prezidentského systému vlády. Jen pár národů však bylo schopno vytvořit demokratickou vládu, namísto série brutálních pučů a vojenských diktatur.

Ukázkovým případem politické nestability afrických zemí, může být dění posledních měsíců v Tunisku, Egyptě či Libyi. Fakt, že k těmto nepokojům došlo v rozvinutější části Afriky, vypovídá o politické stabilitě této části kontinentu. Faktem zůstává, že média věnují nejvíce pozornosti těmto zemím, vepsaných do podvědomí veřejnosti jako turisticky

vyspělé destinace, známé svými letovisky, patřící k těm civilizovanějším zemím. Pozornost médií by přitom měla směřovat k dění například v Nigerii či Burkina Faso, kde se převraty či etnické konflikty staly součástí každodenního života. Bohužel pro současná masmédia toto dění neznamená „žhavou novinku“ do večerních zpráv, která by zvýšila sledovanost, potažmo zisk.

Do značné míry je vládnutí také poznamenáno značnou korupcí na vlastních úřadech. Jelikož je v zaostalých zemích minimum vzdělaných lidí, kteří mohou na úřadech pracovat, zastávají tyto posty stále stejní lidé. Korupce má za následek, že svěřené prostředky státního rozpočtu či dotací ze zahraničí jsou investovány do projektů, z kterých mají prospěch třetí osoby, nejsou pro zemi nutné a ve většině případech jsou i předražené. Ne náhodou patří vůdci, politikové či vysocí státní úředníci k nejbohatším lidem v zemi. Podle ukazatele "index vnímání korupce" (CPI)⁸ patří mezi nejzkorumpovanější země světa Barma a Somálsko.

⁸ Corruption Perception Index (CPI) - Od roku 1995 jej sestavují společně mezinárodní nevládní organizace Transparency International a Göttingenská univerzita v Německu. V roce 2003 index srovnával 133 zemí, od roku 2007 celkově 180 zemí. V rozsahu indexu znamená 0 nejvyšší korupci a 10 korupci nejnižší.

2.3. Konflikty

Války a ozbrojené konflikty v Africe stály tento kontinent v letech 1990-2005 přibližně 300 miliard dolarů, což je částka, která se rovná zahraniční pomoci pro Afriku v témže období. Do jakékoliv formy konfliktu bylo od roku 1990 zataženo 23 afrických zemí, tedy téměř polovina z celkového počtu 54 zemí. V bojujících zemích umírá v průměru o 50 % více malých dětí, mají o 15 % více podvyživených obyvatel a předpokládaná délka života je zde o pět let kratší⁹.

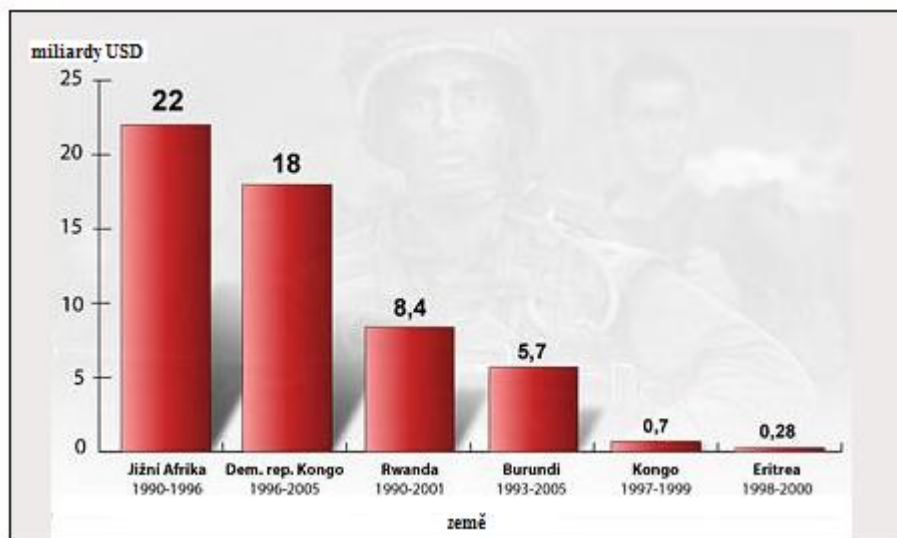
Podle organizace Oxfam International¹⁰ stojí konflikty africké ekonomiky v průměru 18 miliard dolarů ročně. Tyto peníze by mohly vyřešit krizi HIV/AIDS, zabránit šíření tuberkulózy a malárie nebo zajistit pitnou vodu, hygienu a školní vzdělání. Díky konfliktům vážnou ekonomické aktivity nebo se úplně zastavují. Příjmy z cenných přírodních zdrojů končí v kapsách jednotlivců, místo aby prospívaly celé zemi. Zemi postihuje inflace, zadlužení a omezování investic, zatímco lidé trpí nezaměstnaností, nedostatkem veřejných služeb a duševními traumaty. Na důsledky konfliktů umírá více lidí, zejména žen a dětí, než v konfliktech samotných.

Dalšími širšími důsledky konfliktů jsou: vyšší míra chorob a infekcí, způsobená rozsáhlými přesuny lidí, chudší strava či větší výskyt pohlavně přenosných nemocí. Výzkumy ukazují, že úmrtnost žen v důsledku konfliktů je dlouhodobě vyšší než úmrtnost mužů, neboť ženy například vážně trpí nedostatkem zdravotních služeb pro matky a musí čelit extrémně vysoké míře sexuálního násilí a infekce HIV.

Konflikty mají vedlejší důsledky i pro nebojující země, neboť ty jsou často postihovány politickou nejistotou a přílivem uprchlíků. Kromě toho, ohromné množství malých zbraní zaplavující celý kontinent usnadňuje ozbrojené loupeže, vraždy, krádeže dobytka a jiné násilné zločiny.

⁹ Tisková zpráva Oxfam International, Fifteen years of conflicts have cost Africa around \$300bn. 2007

¹⁰ Oxfam International - konfederace 13 organizací, které usilují o trvalá řešení problémů chudoby a nespravedlnosti a snaží se na celém světě. Třináct členských organizací Oxfam je z Austrálie, Belgie, Francie, Německa, Hongkongu, Irska, Kanady, Nizozemí, Nového Zélandu, Spojených států, Španělska a Velké Británie. Sekretariát Oxfam sídlí v Oxfordu ve Velké Británii a kanceláře jsou ve Washingtonu, New Yorku, Bruselu a Ženevě.[13]

Obrázek 6: Náklady na válečné konflikty v Africe

Zdroj: www.novinky.cz

2.4. Nemoci

Nejvíce obětí v subsaharské Africe připadá na tři nejrozšířenější nemoci AIDS, Malárie a Ebola. Musíme však zmínit fakt, že zde existují i další nemoci, které nezaplňují přední stránky světových novin. Patnáct tisíc Afričanů zemře každý den na vyléčitelné nemoci.[14] Snadno léčitelné nemoci pustoší tento světadíl (např. denně zemře 4400 dětí na průjem a na další nemoci způsobené bakteriemi žijícími ve vodě). Důvodem je to, že místní zdravotní péče buď vůbec neexistuje, nebo je podprůměrná či příliš drahá, a dostupná jen některým vrstvám obyvatel. Státní nemocnice jsou přeplněny, nedostatečně vybaveny a bez odborného personálu.

V Malawi zdravotníci nechávají podvyživené a nakažené děti spát na podlaze kvůli nedostatku lůžek. V noci je zde takové chladno, že se děti k sobě tulí a udržují si tak teplo. Nedostatek čisté vody, léků, úbytek odborníků, vzrůstající populace a korupce jsou jen krátkým výčtem faktorů ovlivňujících místní situaci. V Jihoafrické republice, jsou státní nemocnice na pokraji zhroutení.

V následujících podkapitolách se budu jednotlivě zabývat konkrétními nejrozšířenějšími nemocemi, které si vyžadují nejvíce obětí.

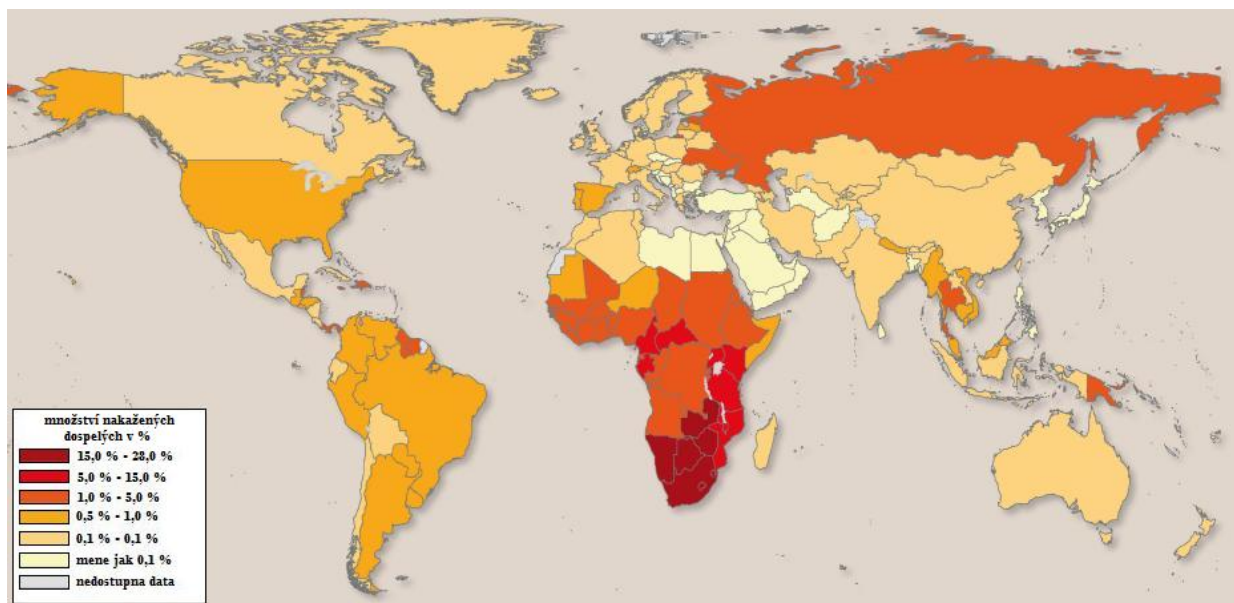
2.4.1. AIDS ¹¹

(Acquired immune deficiency syndrome - syndrom získaného selhání imunity)

Na celém světě je 38 milionů HIV pozitivních nebo nemocných AIDS, v Africe žije 28,6 milionů z nich, 15 milionů dětí ztratilo rodiče následkem smrti nemocí AIDS, 22 % lidí je nakaženo v Botswaně, což je nejvyšší procento na světě (největší procento tvoří ženy, které byly znásilněny během genocidy v roce 1994). Mezi nakaženými jsou v naprosté většině dospělí lidé – tedy nejproduktivnější část populace. V důsledku rozšíření této nemoci se pravděpodobnost dožití v devíti zemích propadla pod 40 let. Nejhuře na tom je podle údajů OSN Zambie (32,7 let) a Zimbabwe (33,9 let).

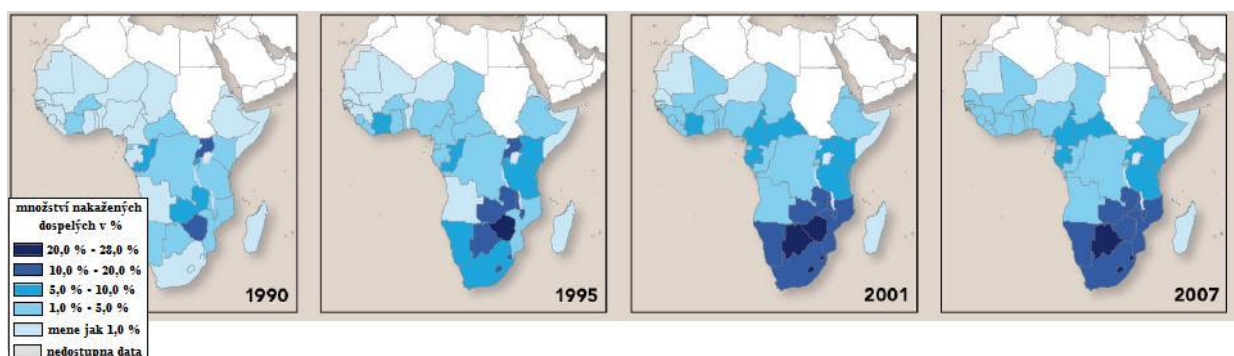
¹¹ Acquired immune deficiency syndrome (syndrom získaného selhání imunity)

Dnes ještě není možné AIDS vyléčit, je možné pouze oddálit propuknutí nemoci a zpomalit její průběh. Pokud člověk užívá nejmodernější léky, může s AIDS žít až 12 let. Co se týká Afrických zemí, v některých z nich lidé AIDS ignorují, jinde ho nepovažují za okamžité odsouzení k smrti a snaží se léčit.

Obrázek 7: Mapa celkového rozšíření AIDS ve světě

Zdroj: UNAIDS

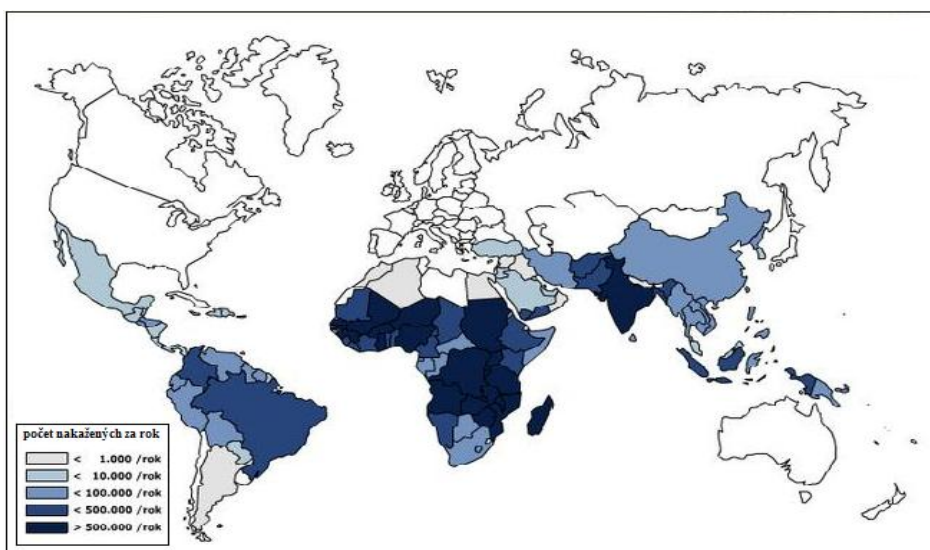
Obrázek 8 : Časový přehled množství nakažených v Africe

Zdroj: UNAIDS

2.4.2. Malárie

Malárie je nebezpečná infekční nemoc způsobená parazitickými prvky rodu *Plasmodium*. Tato nemoc je rozšířena především v tropických a subtropických oblastech (nejen Afriky). Ročně dojde k nakažení 500 milionu lidí a nemoci podlehnou 1 až 3 miliony lidí, většinou malé děti v subsaharské Africe.[15] Paraziti způsobující malárii jsou přenášeni samičkami komára rodu *Anopheles*¹².

Příznaky jsou horečka, svalový třes, bolesti kloubů, dýchání, křeče. Při neadekvátním léčení upadne pacient do kómatu nebo zemře. Přenosy malárie mohou být redukovány. K prevenci slouží používání sítí (moskytiéry), relepelenty, ničení komářích vajíček postřiky.

Obrázek 9 : Výskyt malárie ve světě

Zdroj: SZO a UNICEF

¹² Roku 2008 byl tento druh objeven i v České republice.

2.4.3. Ebola

Svojí infekčností, spadá do skupiny BSL¹³ 4, kam patří třeba také černé neštovice nebo antrax (pro srovnání virus HIV má úroveň pouze BSL 2+). Na světě je pouhých 15 laboratoří vybavených pro práci s tímto virem. Zajímavé je, že jedna z nich se nachází poblíž Hradce Králové. Odlišnost od normálních virů, s nimiž se normálně nesetkáváme, je v procentech úmrtnosti. V případě španělské chřipky to bylo „pouhých“ 13-25% nakažených, SARS má úmrtnost 9,6% a normální chřipka má úmrtnost 0,1% [16]. Ve srovnání s Ebolou, je to skoro zanedbatelné. Průměrná úmrtnost na všechny druhy Eboly je 70% (Ebola Zaire má úmrtnost až 90%). Další rozdíl od ostatních virů je způsob přenosu, nešíří se vzduchem. Může se šířit všemi ostatními způsoby, jako tělními tekutinami, tedy i potem a slinami, krví či dokonce přes oblečení, které obsahuje pot nemocného.

Ebola je velice nenáročný virus, množí se ve všech tělních orgánech kromě kostí a kosterní svaloviny. Je schopen přežívat velmi dlouho mimo tělo hostitele a k nakažení se stačí pouze dotekt pacienta a nebo kontakt s věcmi, se kterými byl pacient ve styku. Inkubační doba Eboly je 2–21, dní ale nejčastěji pouze 5–10 dní a úmrtnost od 50% do 90%, záleží na kmenu viru. [17]

¹³ stupeň biologického rizika (biological safety level)

2.5. Obchodní omezení

Za obchodní omezení jsou považovány různé druhy bariér, které zhoršují či dokonce znemožňují obchod mezi zeměmi. Jednou z těchto forem omezení jsou dovozní cla. Jedním pravidlem rozvinutých států je, že cla na zpracované materiály jsou vyšší než na materiály nezpracované. Tento fakt má za důsledek to, že zemědělci do zahraničí raději prodávají hotové suroviny, než aby je sami zpracovávali. Tím, že by suroviny zpracovali, vytvořili by přidanou hodnotu a tím další příležitost k výdělku. Důsledkem toho přichází domácí ekonomika o příležitost dalšího rozvoje.

Proč neprodávají zemědělci suroviny výrobním podnikům ve své zemi? Ceny, za které mohou prodávat na mezinárodním trhu, jsou vyšší než na trhu domácím, a proto dávají zemědělci logicky přednost prodeji do zahraničí. Zmíněná cla však neexistují pouze na straně rozvinutých zemí, ale také na straně zaostalých států. Tato cla mají funkci obranou a podporují prodej domácích výrobků od domácích firem. Uzavření trhu zapříčiňuje nedostatek konkurence, která je hlavní hnací silou rozvoje ekonomických subjektů. Jestliže dojde ke snížení obchodních bariér, začne na vnitřním trhu působit konkurenční boj a některé ze slabších domácích firem zkrachují. Zvýšená konkurence má na druhé straně za následek tlak na domácí výrobce a zvýšení produktivity. Jestliže se firma dokáže vyrovnat s konkurencí na vlastním trhu, stává se konkurenčně zdatnou i na ostatních trzích.

2.6. Podnebí

Podnebí negativně ovlivňuje především státy rovníkové Afriky. Africký kontinent je obecně nejteplejším kontinentem, na který dopadá nejvíce slunečního záření ze všech.[18] Hlavní překážkou pro rozvoj a život, je velký nedostatek srážek. K nejsušším oblastem patří pouště Sahara či Namib, kde úhrn srážek nepřesahuje 100 mm za rok. Najdou se však i místa, kde prší jen jednou za několik let. Rozdíl oproti jinému podnebí je také v periodicitě srážek. Jde o fakt, že období dešťů trvá například pouhý měsíc a po zbytek roku nespadne na zem ani kapka. Velké a nepřetržité sucho způsobuje neúrodu zemědělských plodin a vysychání pastvin. Úrodná půda je mnohdy velkou vzácností, jelikož intenzivní a hlavně nepřetržité zemědělství půdu nenávratně vyčerpalo. Na mnoha místech se proto vypalují zbytky lesů, což má za následek úbytek zeleně a další vyčerpávání půdy.

Bylo ale v Africe vždy takové sucho a tak málo srážek?

Odpovědí je, že nikoliv. Afrika prošla změnou klimatu koncem sedmdesátých let minulého století. V těchto letech náhle ubylo srážek a začalo se diskutovat o možných příčinách tohoto jevu. Tradičním vysvětlením bylo, že za všechno může nadměrná pastva. Stáda místních pastevců proměnila zemi v poušť, a protože s vegetací ubylo i vlhkosti, změnilo se navíc i mikroklima.

Tento názor byl však posledními výzkumy popřen. Odpovědí na tuto skutečnost se stalo globální oteplování. Příčina úbytku dešťů v Africe leží tisíce kilometrů daleko, na hladině Indického oceánu. Stoupala zde povrchová teplota mořské vody. Složité vazby v klimatickém systému způsobily, že to změnilo chod monzunových dešťů nad Afrikou, což mělo za příčinu katastrofální oteplení a sucho. Pro země, kde se přibližně 70 % populace živí zemědělstvím je tento fakt tím více ničivý.[19]

Globální oteplování ovlivňuje i zemědělství v Evropských zemích, kde se projevují většími klimatickými výkyvy.

Oteplování už v letech 1981–2002 snížilo celosvětovou produkci pšenice, kukuřice a ječmene o 40 miliónů tun ročně.[20] S tímto poklesem se vyspělé země uměly díky rozvíjejícím se zemědělským technologiím vyrovnat. Ale v suchých a horkých částech světa jsou důsledky změny podnebí mnohem citelnější, jelikož chudí farmáři pěstují plodiny tradičním postupem. Tito farmáři nemohou využívat nákladného zavlažování a vysokých dávek agrochemikálií. Stačí mírná změna klimatu, políčka závislá na dešti vyschnou a celé vesnice přijdou o úrodu, jediný zdroj obživy. Při větších vlnách sucha africkým pastýřům umírají desítky % ovcí nebo skotu. Vyčerpávání půdy a dlouhotrvající sucho má za následek rozšiřování pouště (desertifikace). Desertifikací je ohroženo asi 46 % Afriky.

Prognózy IPCC¹⁴ očekávají, že pokud nedojde k poklesu emisí, budou koncem století na mapě světa místa podstatně sušší i vlhčí než jsou dnes. Globální trend bude směřovat k vysychání. Na jihu Afriky, ve Středomoří nebo severním Mexiku by měl do roku 2050 průtok v řekách klesnout o 10–30 %.

Sníží se také tempo, jakým se budou doplňovat již tak malé zásoby podzemních vod.

V polovině století by sucho mělo postihnout asi o 1–2 miliardy lidí více než dnes. Změní se i zemědělská půda. Plocha aridní a semiaridní země na africkém kontinentu by se do roku 2080 měla rozšířit o 60–90 milionů hektarů. Plocha vhodná pro pěstování pšenice se ve stejné době na světě sníží o 15–45 % s tím, že v Africe by mohla prakticky zmizet. Při rychlém růstu emisí skleníkových plynů, by se do konce století podíl souše, kde vznikají extrémní sucha, rozšířil ze současných 1–3 % na 30 %.[21]

¹⁴ Mezivládní panel pro změny klimatu (Intergovernmental Panel on Climate Change) - vědecký orgán, který byl v roce 1988 založen k vyhodnocování rizik změny klimatu Světovou meteorologickou organizací (WMO) a Programem OSN pro životní prostředí (UNEP).

2.7. Negramotnost

Zjednodušeně můžeme definovat negramotnost jako neschopnost umět číst a psát. Nejde pouze o poznání písmen či slov, ale o schopnost plynule číst delší text a porozumět obsahu. Téměř 20 % dospělých ve světě je negramotných. Nejméně negramotných žije v Evropě, Severní Americe a Austrálii. Naopak nejvíce negramotných žije v jižní Asii (40,5 %) a subsaharské Africe (39,7 %).[22] Platí zde jednoduché pravidlo, čím více negramotných, tím větší zaostalost a chudoba. Jak můžeme lidi učit měnit svůj postoj k životu a hospodaření, když nevidí souvislosti, nebo neznají příklady z historie, z kterých můžeme čerpat a poučit se. Hlavními prameny jejich znalostí a chování jsou zvyky či rady od starších, kteří své vědomosti převzali od svých předků. Dostáváme se tak do situace, kdy se vědomosti a zvyklosti udržují na stále stejné úrovni jako před desítkami či stovkami let.

Obecně můžeme též konstatovat, že více vzdělaných lidí žije ve městech, kde mají lepší přístup do škol, na rozdíl od dětí z dalekých vesnic. Mezi vzdělané patří spíše muži než ženy. Problémem je také fakt, že když některý student dosáhne vyššího vzdělání, nevidí perspektivu ve své zemi, ale spíše emigruje do vyspělejší země, aby si zajistil lepší život. V Evropě či v jiných vyspělých světadílech je migrace za prací normální proces, který však nemá takové dopady na úroveň vzdělanosti, jak tomu je v zaostalých zemích s nižším procentem vzdělaných.

Můžeme si položit otázku, proč tedy nevybudovat dostatečný počet škol a neučit v nich děti vše potřebné?

Problémů, proč tato situace nenastane, je hned několik. Jedním z důvodů je nedostatek peněz na vybudování škol, na nákup školních pomůcek a na platy učitelů.

Dalším důvodem je již zmiňovaný problém s dostatečně kvalifikovanými vyučujícími, kteří častěji dávají přednost práci v zahraničí, než na domácích školách, kde by obdrželi nízký plat či mnohdy nedostaly plat vůbec. Odliv vzdělaných jedinců za prací do zahraničí způsobuje, že návratnost investic do vzdělání je mizivá. Proto stát nevidí důvod, proč do vzdělání vynakládat takové prostředky, když může investovat do věcí, které mají hmotnou podobu a jejichž užitek je okamžitý.

I v případě, že jsou školy již vybudovány a dostatečně vybaveny, narážíme na další překážku. Většina obyvatel si totiž nemůže dovést děti do školy posílat, jelikož práce, kterou dítě zastane během dne na poli, je pro přežití rodiny nepostradatelná. Rodinám, které jsou životně závislé na příjmech z dětské práce, je třeba nabídnout reálnou kompenzaci například tím, že děti ve škole dostanou teplý oběd, čímž se zodpovědnost rodiny za stravu částečně odlehčí.

Řekněme si, že stát vybuduje školu, vybaví ji potřebným vybavením a dokonce zaplatí dobrého učitele, aby děti naučil vše potřebné. Výstupem bude vzdělaný člověk.

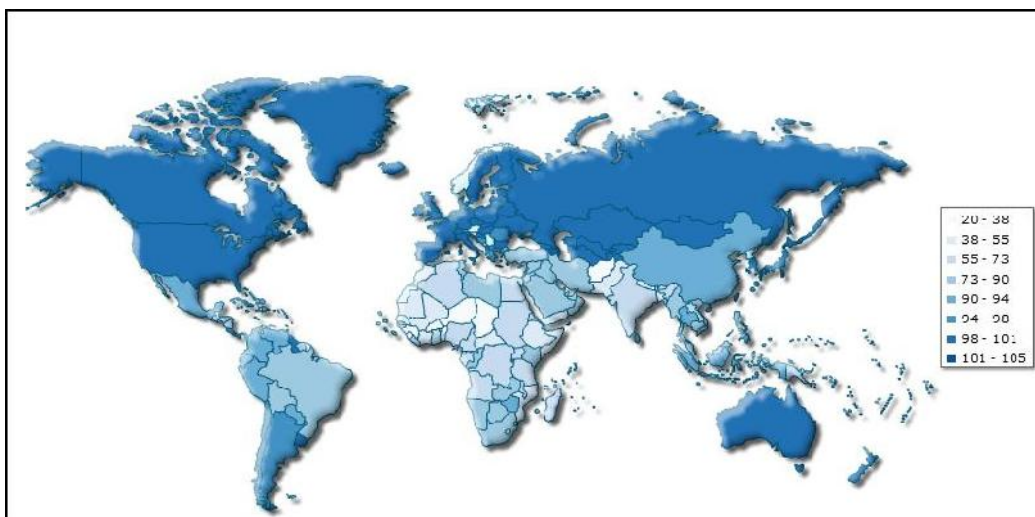
Poté se dostaneme do situace, kdy máme gramotné absolventy, ale nemáme pro ně odpovídající uplatnění, jelikož v okolí není žádný podnik, ve kterém by se absolvent uplatnil a nejbližší odpovídající práce je stovky kilometrů od místa bydliště. Takový člověk si položí otázku, zda zůstat u rodiny, která potřebuje pomoci s obživou a prací na farmě, nebo odcestovat za prací. Většinou se rozhodne pro rodinu a nabyté vědomosti časem ztrácí.

Tabulka 3: Země podle negramotnosti v %

Země s nejvyšší negramotností	
76,70%	Mali
71,30%	Burkina Faso
69,60%	Niger
61,90%	Sierra Leone
59,50%	Benin
57,40%	Senegal
55,60%	Mosambik

Zdroj: The World Factbook¹⁵

¹⁵ Volně dostupný a průběžně aktualizovaný souhrn statistických geografických, demografických a jiných dat, spravovaný americkou agenturou CIA (Central Intelligence Agency).

Obrázek 10 : Procentní podíl gramotného obyvatelstva na celkové populaci

Zdroj: The World Factbook

2.8. Růst počtu obyvatel

Dnešní svět se vyznačuje mnohými paradoxy. Zatímco vyspělé evropské státy mají dnes problémy se zajištěním prosté reprodukce své populace, chudé, rozvojové země prožívají nebývalou populační explozi.

Od počátku našeho letopočtu trvalo 1700 let, než se počet obyvatel Země zdvojnásobil. K dalšímu zdvojnásobení došlo však už za 150 let, k dalšímu za 95 let a k dalšímu za pouhých 28 let. Z těchto statistik je vidět, že počet obyvatel roste stále rychlejším tempem. Průměrný minutový přírůstek je 177 lidí, což představuje 93 miliónů lidí ročně. Nejnižší odhad OSN je 7,5 miliard lidí na světě v roce 2100. Toto číslo je však nereálné, jelikož předpokládá snížení tempa růstu obyvatel, čemuž prozatímni vývoj nenasvědčuje. Pravděpodobnější bude, že počet obyvatel na Zemi dosáhne v roce 2100 asi 11-14,2 miliardy¹⁶. Největší počet obyvatel je soustředěn v rozvojových zemích, kde bude situace se zajištěním životních potřeb ještě mnohem horší. Rozvojové země mají ve svém demografickém vývoji zpoždění za vyspělými státy asi 75 let a proces demografické revoluce by v nich měl být zakončen zhruba za 50 let. Ani to ovšem nebude znamenat zastavení početního růstu populace, ke kterému bude zapotřebí minimálně dalších 50 let. To znamená, že definitivní řešení této problematiky lze očekávat v druhé polovině 21. století.

Dříve byl největší hrozbou růst obyvatel v Číně a Indii. V Číně byl tento problém vyřešen zákonem, který omezuje počet dětí na jednu rodinu. Jestliže si rodina pořídí více jak jedno dítě, přichází o spoustu výhod včetně sociálních přídavků na dítě. Problém růstu obyvatelstva byl tímto prozatím vyřešen, avšak s odstupem času vyšel najevo fakt, že nyní je v Číně nadbytek mužů. Tato situace byla zapříčiněna tím, že rodiče dávali přednost mít syna nežli dceru, jelikož muži více vydělají a mají lepší vyhlídky do budoucna.

Ale nyní zpět k zemím s problémem chudoby. Až do poloviny 50. let 20. století byla situace z hlediska demografické reprodukce v Africe shodná se situací v evropských

¹⁶ Veselá, J. Pedagogicko-demografický pohled na aktuální otázku přelidněnosti světa. 2003. 8s.

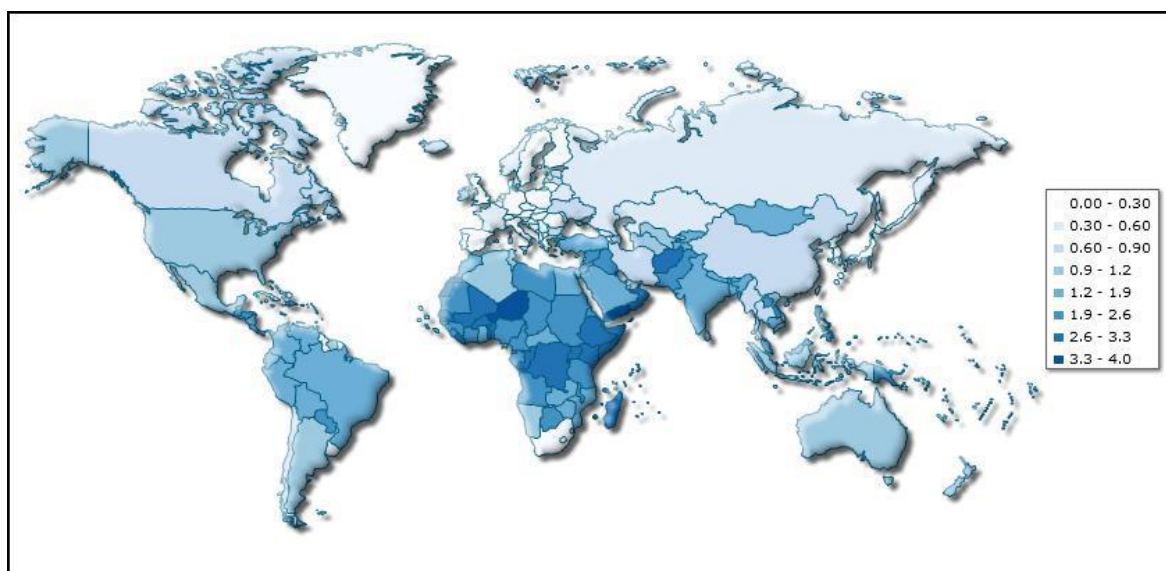
zemích. V 50. a 60. letech Africké země získaly nezávislost, byla poskytnuta lékařská péče z vyspělých zemí, což vedlo k podchycení řady epidemií a ke snižování úmrtnosti. Zároveň se zlepšovala i péče o matky a kojence, a proto docházelo rovněž k nárůstu počtu dětí. Demografická revoluce zde proběhla odlišně od ostatních zemí. Spolu s dostupností lékařské péče zde nedošlo ke změnám v individuálním myšlení lidí, k socioekonomickým a hospodářským změnám. Přetrvávající vysoká porodnost je zde i nadále spojena s tradičními hodnotami, rozšíření antikoncepce je minimální. Tak začalo docházet k populační explozi a masivnímu populačnímu přírůstku.

Nejvíce kritická je situace v oblasti Subsaharské Afriky. Ta zahrnuje 83 % africké populace a přibližně 1/10 populace světové. Týká se 45 států z oblasti převážně Střední, Východní a Západní Afriky. Porodnost je zde vysoká. Značná je však také úmrtnost a to zejména na HIV/AIDS. Zatímco v Severní a Jižní Africe došlo za posledních 50 let k poklesu úhrnné porodnosti z původních hodnot převyšujících 6,5 dítěte na 1 ženu na současné hodnoty okolo 3 dětí, v oblasti Subsaharské Afriky nedošlo k téměř žádným změnám, hodnota ukazatele poklesla jen mírně. Důvodem nezadržitelného růstu porodnosti je tak trochu jednoduchá logika v myšlení obyvatel. Nemajetné zemědělské rodiny spoléhají na to, že dostatečný počet dětí jim zajistí potřebnou práci na polích a zajistí rodiče, až dosáhnou vysokého věku. Vysokým počtem dětí se také zvýší procento přeživších jedinců. V subsaharské Africe se svých pěti let nedožije každé šesté dítě. Dítě v Sierra Leoně, která má nejvyšší míru dětské úmrtnosti na světě, má stokrát vyšší pravděpodobnost že zemře, než dítě, které se narodí ve Švédsku. Dalším důvodem je fakt, že rodiny nemají přístup k antikoncepci ani k základnímu povědomí v oblasti plánování rodičovství.[23]

Tabulka 4: Počet úmrtí na 1.000 narozených živých dětí

1. Sierra Leone	270
2. Angola	260
3. Afghánistán	257
4. Niger	253
5. Libérie	235
6. Mali	217
7. Čad	209
8. Rovnicková Guinea	206
9. Demokratická republika Kongo	205
10. Burkina Faso	204

Zdroj: The World Factbook

Obrázek 11: Průměrná roční procentuální změna v počtu obyvatel, vyplývající z přebytku narozených převyšil počet zemřelých

Zdroj: The World Factbook

2.9. Nedostatek potravin (hladomor)

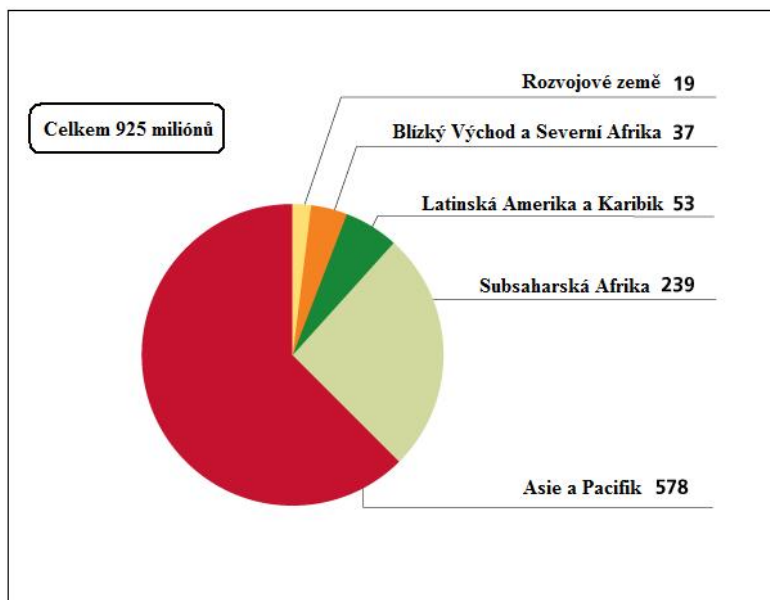
Hlad není jen nepříjemný pocit, který někdy cítíme před jídlem. Je to především strašlivá pohroma, již každoročně padnou za oběť stovky tisíc lidí, zejména dětí. Ve 20. století rádi věříme tomu, že pokrok ve vědě a technice dokáže zázraky ve všech sférách života, a že zajistí blahobyt celému lidstvu. Jenže to platí jenom v průmyslově vyspělých zemích s vysokou životní úrovní. Ve světě se dosyta najedí dva lidé ze tří. Denní spotřeba dospělého člověka činí alespoň 2 300 kalorií, při dostatečném a vyváženém přísunu potřebných živin, jako jsou cukry, tuky, bílkoviny, vitamíny a jiné potřebné látky ke zdravému žití. Zatímco v hospodářsky rozvinutých zemích denní spotřeba značně převyšuje 3 000 kalorií, jinde ve světě ani zdaleka nedosahuje 2 000 kalorií¹⁷. Příčinou tohoto stavu je především stále se zvyšující nekontrolovatelný počet obyvatelstva v zemích s nedostatečnými potravinovými zdroji, kde je zemědělská technika dosud na velmi nízké až podprůměrné úrovni.

V posledním desetiletí trpí černý kontinent abnormálním suchem, které má za důsledek snižování množství vody, a to jak povrchové, tak i podzemní. Jestliže farmáři nemají vodu, nemohou zalévat již tak vyprahlou a vyčerpanou půdu a sklízet z ní úrodu. Nejvíce jsou postiženy státy v rohu Afriky – Etiopie, Súdán, Čad a především Somálsko, kde denně umírá více než 700 lidí. Katastrofální sucho ohrožuje bezprostředně životy více než 30 miliónů obyvatel Afriky v Angole, Botswaně, Malawi, Mozambiku, Nambii, Svazijsku, Tanzánii, Zambii a Zimbabwe.[24]

Dalších 130 miliónů jsou ve vážném nebezpečí, jelikož sucho narušuje ekonomiky těchto zemí. Skutečný počet obětí hladomoru nelze přesně vyčíslit. Lidé oslabení hladem totiž podléhají různým nemocem, jako je dehydratace způsobená průjmem nebo mají jinou příčinu. Lidé jsou rovněž náchylní k epidemiím takových nemocí, jako je cholera, tyfus, chřipka a dokonce i spalničky, jenž všechny mohou znamenat smrt. Jako první umírají

¹⁷ Tato hodnota odpovídá doporučené dávce kalorií pro ženy ve věku 7-10 let

většinou staří a mladí lidé. Děti, které přežijí nemoc zvanou kwashiorkor¹⁸ mohou být po celý zbytek života postiženy fyzicky i mentálně.

Obrázek 12: Počet hladovějících lidí na světě za rok 2010

Zdroj: FAO¹⁹

¹⁸ dětská choroba způsobená nedostatkem proteinů v potravě

¹⁹ Food and agricultural organisation of the united nations - organizace spojených národů, která se zabývá bojem proti hladu

3. Řešení

3.1. Rozvojová pomoc

Hlavním cílem rozvojové pomoci je snaha pomoci recipientským ekonomikám příslušných zemí dosáhnout takového stavu, aby si byly schopné pomoci samy.²⁰ Vzhledem k velkému objemu finančních prostředků na pomoc chudým zemím, bychom se měli zajímat o to, jakou efektivnost tyto prostředky mají. Můžeme si naivně myslet, že čím více prostředků „napumpujeme“ do zaostalých ekonomik, tím více se procentuálně zvýší rychlost rozvoje. Statistické důkazy obecně naznačují, že rozvojová pomoc podléhá pravidlu „klesajících výnosů“, což znamená, že čím více tuto pomoc navyšujeme, tím menší má konečný účinek. Dalo by se říci, že první milion dolarů je produktivnější než druhý atd.

Podle výzkumného Centra pro celosvětový rozvoj²¹ můžeme konstatovat, že jakmile rozvojová pomoc dosáhne 16 procent HDP, tak se stává víceméně neúčinnou. Jedním z názorů lepší koordinace mezinárodní pomoci je zavedení „rozpočtové podpory“. Znamená to, že finanční dotace by byly poskytovány přímo do státního rozpočtu a jednotlivé vlády by je použily na účely, které považují za vhodné. Předpokladem pro toto využití prostředků je fakt, že vlády jednotlivých zemí ví nejlépe, jak s penězi naložit a znají situaci v dané zemi. V nejvíce zaostalých zemích však není vnitřní správa státu na takové úrovni, aby nakládala se svěřenými prostředky lépe než rozvojové agentury.

Příkladem, jak rozvojové země často samy hospodaří se svými prostředky, může být případ z roku 2005, kdy Evropská komise poskytla vládě Čadu rozpočtovou podporu ve výši 20 miliónů euro. Tuto podporu mohla vláda Čadu použít na rozvoj infrastruktury, zdravotnictví či školství, avšak velká část z těchto prostředků byly využity na vojenské účely. Bohužel není tento případ ojedinělý, ale právě naopak. Podle odhadů

²⁰ Kocourek, A. Podnikatelské aspekty diferenciacie rozvojových zemí a rozvojová pomoc České republiky. 2006. 219 s.

²¹ Centrum pro celosvětový rozvoj (Center for Global Development) – neziskový výzkumný tým založen roku 2001 ve Washingtonu za účelem zkoumat mezinárodní rozvoj.

Stockholmského institutu pro výzkum míru²² je 11 % z rozvojové pomoci využito na armádní účely. Toto číslo není nijak vysoké, ale z pohledu celkové výše podpory může tvořit velmi vysokou částku, která mohla být využita na jiné účely.

Celková suma oficiální rozvojové pomoci činila podle údajů OECD za rok 2004 necelých 79 miliard USD. Z toho přispěly nejvíce USA (19 mld.), Japonsko (8,9 mld.) a Francie (8,5 mld.). V roce 2005 přesáhl objem rozvojové pomoci 100 miliard USD.²³ V roce 2010 věnovala Evropská unie na rozvojovou pomoc rekordní sumu 53,8 mld. EUR (téměř 80 mld. USD).²⁴

A to i přes fakt, že se některé rozvojové programy staly černou dírou, do které peníze padaly bez výsledného efektu. Můžeme říci, že svěřením prostředků těmto organizacím představuje menší zlo, než svěřením prostředků zkorumpovaným úředníkům zaostalých zemí.

3.2. Zlepšení spolupráce se sousedy

V tomto případě je problém sousedů spojen zejména s vnitrozemskými státy, které nemají přístup k moři. Musí se vypořádat s distribucí svých produktů na trhy. Tento problém nezávisí pouze na zemi, která chce vyvážet, ale z poloviny i na zemi sousední. Jde hlavně o vzájemnou obchodní politiku a rozvinutou infrastrukturu. Pokud bude vnitrozemský stát vyrábět určitý produkt a sousední stát s přístupem k moři mu umožní bezproblémovou distribuci, získá také výhodu. Zvýšením objemu přepravovaného zboží, (například s deseti tunami kávy je přepraveno určité množství dalšího zboží), se naplní obchodní loď a dojde k využití volné kapacity a získání marže z prodeje vnitrozemského zboží. Dochází i k rozvoji přístavů, protože čím více zboží a lodí se je v něm odbaveno, tím větší je příliv financí z využívání služeb jako restaurace, hotely, transport, skladování či finanční služby.

²² Stockholmský institut pro výzkum míru (Stockholm Peace Research Institute)- nezávislý institut založený roku 1996 za účelem zkoumat konflikty a vyzbrojování ve světě.

²³ KRAFT, J.; FÁREK, J. Světová ekonomika a ekonomická integrace. 2008. 252 s.

²⁴ Publication of preliminary data on Official Development Assistance 2010

3.3. Technologie a výzkum jako klíč k problémům třetího světa

Principem využívání a hledáním technologií dokážeme z minimálních zdrojů vytvořit maximální možný užitek. Není náhodou, že ty největší společnosti investují do vývoje a výzkumu stovky miliónů dolarů. V případě společností je to ovšem otázka získávání konkurenční výhody a tím i zvýšení tržeb a zisku. V případě výzkumu, který se zabývá otázkami využitelnosti zdrojů, vývojem léků či bojem s negativními vlivy prostředí, je otázkou budoucího přežití lidstva.

V rámci problému chudých zemí jde o výzkum zabývající se hlavními hrozbami, jako jsou nemoci, přírodní zdroje nutné pro život, nebo nedostatek potravin.

3.3.1. Voda

Problém s nedostatkem vody vzniká hlavně v oblastech trpících dlouhými obdobími bez srážek. Díky globálnímu oteplování a tím i změnou klimatu, je zdrojů vody stále méně, a když už se najde nějaký dostupný zdroj, je často nevyužitelný pro své znečištění. V takto znečištěné vodě se hojně vykytují různé nemoci a infekce.

Musíme si uvědomit, že například v afrických zemích jsou průjmové nemoci, způsobené špatnou kvalitou vody, třetím nejčastějším důvodem smrti dětí a osmým u dospělých. Podle nejnovějších průzkumů nemá k nezávadné vodě přístup asi 50 % Afričanů.

Jeden z nejnovějších objevů pochází od vědeckého týmu z Jihoafrické university, kde vyvinuly a již vyzkoušeli nový typ filtru na čištění vody z nanovláken. Mělo by se jednat o nejspolehlivější, nejjednodušší a nejlevnější filtr na vodu, který byl vyroben pro tyto účely. Při vývoji tohoto filtru byly využity vědomosti z oblasti čištění vody, mikrobiologie a nanotechnologie. Zařízení, které bylo nazváno „čajový sáček“, je připevněno na hrdlo láhve a okamžitě při nalévání tuto vodu čistí. Sáček je tvořen extrémně jemnou mřížkou ze zmiňovaných nanovláken, která je obohacena o aktivní uhlí, které dokáže zabít či eliminovat všechny bakterie i z té nejznečištěnější vody. Díky svému tvaru se hodí na 90 % všech druhů plastových lahví na trhu a k jeho použití není potřeba dalšího zařízení.

A cena? Cena ani životnost filtru nebyla zatím oficiálně zveřejněna. Jediná informace je, že litr takto vyčištěné vody vychází v přepočtu na 50 haléřů.[25] Tento filtr již prošel laboratorním testováním i testováním přímo na lidech, takže je připraven k okamžitému použití. Distribuován by měl být prostřednictvím klinik, škol či dalších zařízení, ve kterých se setkávají lidé, kteří ho nejvíce využijí.

Dalším směrem, kam se výzkum ubírá, je samotné získávání pitné vody. Tento problém je řešen hlavně zpracováním a přeměnou vody mořské.

Odsolování (desalinace) je proces, při kterém dochází k odstraňování soli z mořské nebo brakické²⁵ vody. V solivarech se získává mořská sůl vypařováním vody, v odsolovacích zařízeních se mořská voda zbaví solí a minerálů a výsledkem je pitná voda. Jako vedlejší produkt vzniká stolní sůl.

Odsolení se provádí nejrůznějšími způsoby a dokonce se na něm podílejí i české firmy²⁶. Jedním ze způsobů odsolování je reverzní osmóza²⁷ s použitím speciálních membrán. Další možností je elektrodialýza. Jde o proces, při kterém se od sebe oddělují jednotlivé složky kapaliny. Elektrodialyzér je zařízení, které je složené ze speciálních iontovýměnných membrán. Ty pak zjednodušeně řečeno vlivem stejnosměrného proudu přitahují buď aniony (záporné částice), nebo kationy. Vznikají tak dva separované roztoky, které proudí každý zvlášť z přístroje.

Protože odsolování je finančně náročnou operací, používá se především na ostrovech, lodích a ponorkách, kde je pitné vody nedostatek a náklady hrají druhotnou roli. V současnosti je na světě v provozu asi deset tisíc zařízení na odsolování, většina z nich v oblasti Perského zálivu, Izraele, Alžíru či USA. Podle studie Světového fondu na ochranu přírody²⁸ je však odsolování mořské vody velmi drahým a energeticky náročným způsobem, jak získávat pitnou vodu. Produkuje se také přitom velké množství skleníkových plynů a to může napomáhat ke změně klimatu.

²⁵ voda, která má koncentraci solí mezi mořskou a sladkou vodou

²⁶ společnost Mega a.s. se sídlem v Praze

²⁷ proces, který dovoluje transport rozpouštědla membránou, zatímco rozpuštěné soli a nízkomolekulární složky jsou zachycovány

²⁸ Světový fond na ochranu přírody (World Wide Fund for Nature) - mezinárodní nezisková organizace podporující ochranu divoké přírody. Založena byla roku 1961 a ve svém znaku má ohroženou pandu velkou.

Podle posledních výzkumů, je takto upravená voda nevhodná k zavlažování, jelikož tato voda neobsahuje ionty sodíku a chlóru, a nemá ani další důležité ionty pro růst rostlin (vápníkové, hořčíkové a síranové). Problémem je bór obsažený v odsolené vodě, který je pro rostliny toxický.

Jiným způsobem získávání vody je její získání ze vzduchu, přesněji z par obsažených ve vzduchu. Tento způsob získávání vody by se mohl stát významným zdrojem v oblastech, kde je povrchových či podzemních zdrojů vody nedostatek. K získání vody ze vzduchu jsou třeba specifická zařízení.

Právě taková vyvinuli v nedávné době inženýři z Fraunhoferova institutu v německém Stuttgartu. Jeho základním principem je jev zvaný hydroskopie, kdy látka přitahuje molekuly vody ze vzduchu (laicky řečeno „nasáknutí vlhkostí“). Slaný roztok, který přitahuje vlhkost ze vzduchu, stéká uvnitř jednotek připomínajících věže do nádrže, z níž je vyčerpán vzduch. Tato kapalina, která je naředěná vodou absorbovanou ze vzduchu, je dole ohřívána a páry z ní uvolněné se pak kondenzují ve vyšších patrech věží. Odtud pak stékají níže a pohánějí pumpu, která odčerpává vzduch ze spodní nádrže. Ohřátí zředěné vody obstará energie ze solárních článků, takže zařízení je v podstatě energeticky samostatné. Tudíž by měl tento vynález fungovat i v místech, kde není vybudována elektrická infrastruktura.

Obrázek 13: Odpařovací věže

Zdroj: www.idnes.cz

Obrázek 14: Stromy z ledu

Zdroj: www.ceskatelevize.cz

Další projekt, který získává vodu z par obsažených ve vzduchu, pochází z Nizozemí. Zjednodušeně bychom tento projekt mohli popsat jako velký mrazicí box poháněný slunečním zářením. Zařízení je tvořeno konstrukcí, která je ochlazována energií z fotovoltaických desek. Na povrchu takto ochlazené konstrukce se páry zkondenzují a vytvoří vrstvu ledu, která bude přeměněna na vodu. Novinkou tohoto projektu není získání vody z par ze vzduchu, ale její uskladnění v podobě ledu. A právě nad touto odlišností vzniká nejvíce otázek. Největším problémem je udržení teploty konstrukce, protože zařízení by nemělo být vybaveno bateriemi, které by schraňovali energii získanou přes den. Toto zařízení by mělo spolu s podpůrným zařízením zabrat asi 300 metrů čtverečních a do výšky by měly takzvané „stromy ledu“ dosahovat 15 metrů. To, zda bude toto zařízení opravdu funkční, bude objasněno do konce tohoto roku.[25]

3.3.2. Šíření pouští a zúrodňování

Desertifikací se rozumí šíření pouští od snižování kvality půdy až po nevratné zničení suchých a polosuchých oblastí. Tímto znehodnocením půdy dochází k úbytkům úrodných ploch, které by umožňovali pěstování plodin. Hlavním důvodem tohoto stavu je globální oteplování, intenzivní pastevectví, přetěžováním ekosystémů, zneužívání zavlažování a odlesňování. Tímto nešetrným zacházením dochází ke vzniku eroze, úbytku půdy a následnému rozpínání pouští.

Na podporu zabránění rozšiřování pouště vzniklo několik teorií.

Jednou z nich je teorie architekta Magnuse Larsoona. Dle jeho projektu je jednou z možností postavení 6000 kilometrů dlouhé zdi ze zpevněných písečných dun, která by vedla z Mauritánie na západě Afriky do Džibutska v její východní části. Nejedná se o postavení zdi z betonu či jiného klasického stavebního materiálu. Principem je implementace půdních bakterií druhu *Bacillus pasteurii*. Tyto bakterie stimulují ukládání uhličitane vápenatého (vápence) kolem zrn písku, čímž je doslova "cementují". Zeď vznikne tím, že se "zmrazí" pohyblivé písečné duny. To, že tato bakterie opravdu dokáže

z písku vytvořit pevné skupenství, je dokázané. Pokud by se podařilo šíření pouští zastavit, zbývá dořešit otázku zúrodnění půdy, která je již desertifikací znehodnocena.

Řešení tohoto problému rozdělujeme do dvou činností, které jsou na sobě vzájemně závislé.

Prvotně je nutno vyřešit dostatečné zásobování vodou.

V Africe se zavlažují jen 4% zemědělské půdy. Tento proces by mohl být zajištěn např. hloubenými studnami, nebo systémem potrubí, který dopraví vodu na velké vzdálenosti.

Druhým krokem je fixace a hyperaktivní hnojení půdy.

Do pojmu fixace půdy můžeme zahrnout výsadbu větrolamů nebo keřů, obkládání kamenů okolo základů stromů či rýhování proti odnesení semen. Obkládání kamenů okolo stromků napomáhá udržení vlhkosti a sbírání ranní rosy a tím i vody. Rýhování napomáhá udržet více dešťové vody nebo zachytit rozfoukaná semena.

Hnojením jsou do půdy uměle přidávány potřebné živiny, které půda již nemá a nemůže bez pomoci získat. Zatímco v průmyslových zemích se aplikuje průměrně 117 kg hnojiv na hektar, v Africe je to z ekonomických důvodů jen 9 kg.[26]

Hnojiva jsou používána dohromady s výsadbou široké palety rostlin, které pomáhají navrátit úrodnost. Jde především o luštěninové rostliny, které umí získávat dusík ze vzduchu a předávají ho do půdy, která se tím obohacuje.

3.3.3. geneticky upravené plodiny

V chudých afrických či asijských státech nejsou mnohdy ideální podmínky pro pěstování potřebného množství plodin. K tomu je půda intenzivním zemědělstvím často zbavena potřebných živin, které nejsou z finančních důvodů hnojením doplňovány. Možností jak se stále snižující úrodou bojovat je využití transgenních plodin (GM plodiny)²⁹.

Průkopníkem v pěstování transgenních plodin je Jižní Afrika. V první vlně pěstování takto upravených plodin proběhl výsev Bt kukuřice v roce 2003. Pěstování kukuřice se osvědčilo, snížily se ztráty na úrodě a eliminovala se kontaminace aflatoxinem³⁰. Zavedení pěstování Bt kukuřice zvýšilo bez dalších opatření výnos o 11%. V Burkina Faso zavedení Bt bavlníku snížilo o dvě třetiny použití pesticidů a zvýšilo výnos o 15%. Tanzanie plánuje pomocí Bt bavlníku zvýšit produkci bavlny ze současných 90 tisíc tun na 260 tisíc do roku 2014.

Tabulka 5: Využití transgenních plodin v Jižní Africe

Plodina	Plocha ha	Z toho GM	
		1000 ha	%
bílá kukuřice	1600	891	56
žlutá kukuřice	1000	720	72
Sója	230	184	80
Bavlník	13	12	92

Zdroj: www.gate2biotech.cz

Na základě spolupráce s Taiwanem začal vývoj transgenních banánů, které jsou významnou složkou potravy a nejvíce náchylnou plodinou na různé druhy chorob. Genetici z mezinárodního ústavu tropického zemědělství přenesli do banánů gen z papriky a tím zvýšili jeho odolnost. Gen pochází z Academia Sinica z Taiwanu.

²⁹ Rostliny, jejichž genetická informace byla pozměněna zásahem z vnějšího prostředí, za účelem zvýšení užitné hodnoty, v tomto případě genovými inženýry.

³⁰ Aflatoxiny jsou produktem řadou druhů plísní. Jsou toxické a patří mezi nejsilnější známé karcinogeny, které se v těle metabolizují v játrech.

Další plodinou, která byla geneticky upravena, jsou brambory, které jsou napadány škůdcem nazývaným „bramborový mol“ (*Phthorimaea operculella*). Každoročně tento škůdce způsobuje na úrodě škody ve výši přesahující 9,5 miliónu dolarů. Jedinou účinnou obranou je nasazení odrůd Bt brambor s genem *CryIa*, která nikterak neovlivňují agronomické vlastnosti, kromě stoprocentní ochrany před napadením bramborovým molem.

Perspektivní je papaya (*Carica papaya*) vyvinutá v Asii, která je rezistentní na kroužkovitou virosu a pěstuje se na Havaj od roku 1998. Na dalších projektech se pracuje. V Egyptě se vyvíjejí virus rezistentní transgenní brambory a okurky. Použití genetické modifikace je metodou práce probíhající v Keně a Ugandě s cílem navodit rezistenci manioku (*Manihot esculenta* - kasava) proti virose, která ve východní a střední Africe devastuje jeho kultury, což má velmi dramatický dopad na výživu tamního obyvatelstva. Rezistentní transgenní odrůdy se vyvíjejí v Jižní Africe, Ugandě a Keni.

Nástrojem k ošetření potravin afrických šlechtitelů je nejen transgenóza, ale i ve světě běžně používané ozáření.

Vzorem je Čína, kde se do roku 2005 uvedlo do praxe 638 radiomutantů 42 druhů rostlin. Keňský zemědělský výzkumný ústav ve spolupráci s Mezinárodní atomovou agenturou IAEA vyvinul radiomutant pšenice Njoro-BW1 rezistentní na rez a současně lépe snášející sucho. Pěstuje se již na 100 tisících hektarech. Další vysokoprodukční mutant DH4 bude zaveden v nejbližší době.

V Mali byl za pomoci ozáření gama paprsky získán čirok³¹ poskytující o deset % vyšší výnos. V Egyptě jsou úspěšně pěstovány tři radiomutanti sezamu, který poskytuje vyšší výnos a je rezistentní vůči chorobám a škůdcům. Ghana uvedla na trh odrůdu manioku s lepšími kuchyňskými vlastnostmi. Pokračují práce na dalších odrůdách, zajišťujících vyšší výnos. Zlepšené odrůdy prosa se používají např. v Zambii. Další radiomutantní plodiny jsou již vyvíjeny v zemích Pobřeží Slonoviny, Ghana, Nigerie či Togo.

³¹ Čirok (*Sorghum*), nazýván též sorgo či „velbloud rostlinného světa“, je zemědělsky významný rod rostlin z čeledi lipnicovité. Zrno se pěstuje k lidské konzumaci (např. mouka), krmení zvířat nebo technickým účelům.

3.4. Ekonomický růst

Ekonomický růst lze chápat jako zvětšování množství a dostupnosti statků, tedy zvyšováním životní úrovně. Z této definice můžeme snadno odvodit, že ekonomický růst je prostředkem snižování chudoby. U chudých zemí je problém ekonomického růstu značně složitější o to, že nemají často pro růst předpoklady a tím se dostávají se tak do tzv. bludného kruhu. O bludném kruhu můžeme hovořit v případě, že jedinec, který nemá dostatečné příjmy, nemůže naspořit prostředky pro investice, bez kterých nedojde k zvýšení produktivity. Jednou z možných variant, jak se dostat z této bezvýhodné situace, je rozvojová pomoc. Problém zahraniční rozvojové pomoci tkví v tom, že přichází spíše do rukou vlád než do rukou podnikatelů, kteří jsou schopni pomocí těchto prostředků nastartovat produkci. Ke zvýšení produkce budou podnikatelé potřebovat novou pracovní sílu. Zvýšením zaměstnanosti dojde k navýšení příjmů obyvatel, vytváření úspor a tím získání prostředků pro investice.

Právě princip soukromého vlastnictví byl startujícím motorem pro hospodářský rozvoj dnešní Číny.

V prosinci roku 1978 se Čínská vláda rozhodla spustit program pomalých, ale zásadních reforem ekonomického systému. Vláda zpočátku podporovala ekonomický růst na venkově, kde se snažila zlepšit životní podmínky, propagovat nové technologie atd. Jedním z nejdůležitějších opatření bylo právo farmářů vlastnit zemědělskou půdu. Tento systém motivoval farmáře ke snižování nákladů a zvyšování své produkce. Jedním z motivačních prostředků, bylo zajištění odkupu určitého množství úrody samotným státem, čímž stát farmářům garantoval, že dostanou zaplacenou minimálně za tuto část své úrody. V rámci průmyslového sektoru došlo ke zvýšení pravomocí podnikových manažerů, povolení prodeje produktů na trh, povolení podnikání jedinců, povolení mezinárodního obchodu a otevření země přílivu přímých zahraničních investic. Další opatření, která byla zaváděna od roku 1984, byla zaměřena na rozšiřování reforem po celé zemi. Jedním z nejdůležitějších opatření po roce 1987 byla změna cenového systému. V rámci cenového systému byly jednotlivé ceny postupně deregulovány a začaly se tak utvářet přímo na trhu.

Spolu s rozvojem soukromého vlastnictví došlo k nebývalé prosperitě země. V současné době již Čína funguje téměř jako země s tržní ekonomikou.

Důkazem, že ekonomický růst je jedním z řešení snižování chudoby, je právě Čína. V roce 1978 bylo v Číně 250 miliónů chudých, v roce 2002 jich bylo 28,2 miliónů, což je pokles o více jak 88 %. Díky snižování počtu obyvatel žijících pod hranicí 1,25 USD na den, je Čína jeden z hlavních činitelů, který snižuje celkové procento chudých na světě.[27]

4. Mezinárodní programy pro boj s chudobou

4.1. Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj³² je mezivládní organizace, která sídlí v Paříži. Dnes sdružuje 30 zemí světa, jejichž společným rysem je nejen vysoká životní úroveň a ekonomická vyspělost založená na tržním hospodářství, ale rovněž víra ve sdílené demokratické hodnoty. ČR je členem organizace od roku 1995.

OECD byla založena v roce 1961 s cílem podpořit hospodářský rozvoj a mezinárodní ekonomickou spolupráci. Za tímto účelem se v několika desítkách výborů OECD schází zástupci z členských zemí, aby si vyměňovali zkušenosti jak nejlépe postupovat v různých oblastech. Záběr OECD je velmi široký – sahá od ekonomické či fiskální politiky, přes sociální politiku a trh práce, zemědělství či politiku životního prostředí až po obchod, investice či vědeckotechnickou politiku.

4.1.1. Výbor pro rozvojovou pomoc³³

Výbor DAC je součástí organizace od jejího vzniku roku 1961. Jejím hlavním cílem je rozvojová spolupráce, kterou můžeme popsat jako aktivity vyspělých zemí, jejichž cílem je podpora sociálně-ekonomického rozvoje v méně rozvinutých částech světa. Příslušný výbor OECD k tomu určený se nazývá Výbor pro rozvojovou pomoc. Specifikem ve srovnání s ostatními výbory OECD je vysoká frekvence zasedání. DAC se schází pravidelně cca jednou měsíčně na úrovni pařížských delegátů. Jednou ročně zasedají na úrovni ministrů zodpovědných za rozvojovou spolupráci, respektive šéfů rozvojových agentur (tzv. High Level Meeting). Jednání výboru řídí volený předseda, kterým je nyní Eckhard Deutscher.

³² Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)

³³ Development Assistance Committee (DAC)

Cíle DAC

Smyslem OECD je na základě zkušeností členských zemí hledat řešení jak zlepšit jednotlivé vládní politiky. V oblasti politiky rozvojové spolupráce se konkrétně jedná o co nejlepší koordinaci, zefektivnění a zvýšení rozvojového úsilí dárcovských zemí. Výbor DAC je pro tuto koordinaci vhodným místem, neboť sdružuje země, které poskytují plných 95% světové rozvojové pomoci. Těchto zemí je dnes 22 (15 zakladatelských zemí Evropské unie, dále Norsko a Švýcarsko, z mimoevropských zemí pak USA, Kanada, Japonsko, Austrálie a Nový Zéland). Členem DAC se stala i Evropská komise, která je brána jako samostatný dárcce. Zbývající země OECD včetně ČR nejsou formálními členy DAC, avšak se mohou účastnit všech jeho zasedání.

Z důvodu značného rozsahu činnosti DAC byl vytvořen v pařížském sídle OECD samostatný sekretariát pro DAC. Tento sekretariát má 70 stálých zaměstnanců a externích konzultantů. V rámci tohoto výboru bylo vytvořeno 9 samostatných skupin. Každá skupina se zabývá určitým specifickým oblastem např. rovnoprávnost žen, ochrana životního prostředí, efektivnost využití zdrojů, hodnocení projektů atd.

Obrázek 15: Logo OECD

Zdroj: www.oecd.org

Obrázek 16: Logo světové banky

Zdroj: www.worldbank.org

4.2. Světová banka

Od července roku 2002 Světová banka zakládá své vlastní programy asistence rozvojovým zemím (tzv. Country Assistance Strategies).

4.2.1. Country Assistance Strategy

Tyto strategické dokumenty Světové banky jsou určeny pro státy, které jsou aktivními vypůjčovately od Mezinárodní asociace pro rozvoj³⁴ a Mezinárodní banky pro obnovu a rozvoj³⁵. Country Assistance Strategy vycházejí z rozvojových vizí samotných rozvojových států tak, jak jsou definovány v PRSPs nebo v podobných, daným státem vypracovaných dokumentech. CAS je vyvinut ve spolupráci s místními úřady, společenskými organizacemi, rozvojovými partnery a dalšími zainteresovanými stranami. CAS zahrnuje komplexní analytickou práci a popisuje trendy a příčiny chudoby jednotlivých států.

4.2.2. Strategie pro vysoce zadlužené chudé země³⁶

Iniciativa byla založena v roce 1996. HIPC poskytuje finance za účelem snížení dluhového zatížení pro těžce zadlužené chudé země, které postupují podle programů přizpůsobení a reformních programů, jež jsou podporované Mezinárodním měnovým fondem a Světovou bankou. V říjnu roku 2007 byly schváleny programy zaměřené na snížení chudoby pro 31 zemí (25 z nich je v Africe). Programy poskytuje celkem 45 miliard USD na snížení dluhů.

³⁴ International Development Association (IDA)

³⁵ International Bank for Reconstruction and Development (IBRD)

³⁶ Highly Indebted Poor Countries (HIPC)

4.2.3. Program pro zabezpečení potravin

Zvláštní program pro zabezpečení potravin, v rámci organizace OSN pro zemědělství a výživu³⁷, je vlajkovou lodí k dosažení cíle snížení počtu hladovějících na světě v roce 2015. Tento program pomáhá vládám používat úspěšné postupy zabezpečení potravin na národní úrovni.

Ke konkrétním opatřením dochází v jednotlivých zemích prostřednictvím národních programů pro zabezpečení potravin (NPF) a regionálních programů pro zajišťování potravin (RPFS). FAO podporuje vlády při určování způsobů k odstraňování překážek bránících přístupu potravin. FAO vytváří fondy, které slouží k zajištění financí pro uskutečnění projektů či pomoci při startu jednotlivých programů.[28]

4.3. Mezinárodní měnový fond

4.3.1. Program růstu a redukce chudoby³⁸

Nástroj ke snižování chudoby, který byl vytvořen Mezinárodním měnovým fondem roku 1999, slouží k půjčování finančních prostředků s nízkým úrokem zemím s nízkými příjmy. Revize PRGF provedené v roce 2002 Mezinárodním měnovým fondem a Nezávislým úřadem pro evaluaci (Independent Evaluation Office) v roce 2004 potvrdily, že struktura programů podpořených PRGF vede k vyšším veřejným výdajům, které by měly podstatně přispívat k redukci chudoby. Revize podoby programu PRGF z roku 2005 pak konstatovala, že zatímco makroekonomické výsledky v zemích s nízkými příjmy se v posledních letech markantně zlepšily, příjem na hlavu (per capita) zůstává v těchto zemích stále nízký. Proto je v rámci programu nadále zdůrazňována důležitost ekonomických institucí pro trvalý růst a stabilitu a potřeba opatrného řízení zvyšujících se toků rozvojové pomoci.

³⁷ Food and Agriculture Organization (FAO)

³⁸ Poverty Reduction and Growth Facility (PRGF)

4.4. Rozvojový program OSN³⁹

UNDP je speciální instituce Organizace spojených národů vytvořená v roce 1966. Odpovídá za řízení a koordinaci rozvojových projektů a poskytování technické pomoci. Pomáhá při průzkumu nerostných zdrojů, při vyhodnocování průmyslového, obchodního a vývozního potenciálu, v transferu technologií, při profesním vzdělávání a při programech ekonomického a sociálního plánování. Působí ve 166 zemích, kde podporuje řešení globálních i místních rozvojových problémů. UNDP spravuje Kapitálový rozvojový fond OSN (UNCDF), Rozvojový fond OSN pro ženy (UNIFEM) a Program dobrovolníků OSN (UNV). Řídícím orgánem je 36-členná výkonná rada složená ze zástupců vyspělých i rozvojových zemí.

4.4.1. Rozvojové cíle tisíciletí⁴⁰

Rozvojové cíle tisíciletí jsou programem na snížení chudoby, který byl sestaven ze závazků přijatých na mezinárodních konferencích a summitech během devadesátých let. Na Summitu tisíciletí v září 2000 v New Yorku podepsalo 189 států, z nichž 147 bylo zastoupeno nejvyšším představitelem státu nebo vlády. Závazek k naplnění těchto cílů byl deklarován v následné smlouvě⁴¹, která byla přijata na Světovém summitu v roce 2005. Miléniová deklarace vytyčuje konkrétní cíle v oblasti rozvoje a odstraňování chudoby. Jejich dosažení představuje základní krok k podpoře lidské důstojnosti a rovnoprávnosti, k dosažení míru, demokracie a ekologické udržitelnosti. Každý rok je vydávána zpráva o plnění těchto cílů s názvem „Výroční zpráva o plnění Rozvojových cílů tisíciletí“.

Obrázek 17: Logo UND

Zdroj: www.undp.org

Obrázek 18: Logo IMF

Zdroj: www.imf.org

³⁹ United Nations Development Programme (UNDP)

⁴⁰ Millennium Development Goals (MDG)

⁴¹ Resoluce Valného shromáždění OSN A/RES/60/1

Tabulka 7: Rozvojové cíle tisíciletí

Rozvojové cíle tisíciletí (MDG)	
Cíle	Úkoly
odstranit extrémní chudobu a hlad	do roku 2015 snížit na polovinu počet lidí s příjmem nižším než 1 americký dolar ⁴²
	dosáhnout plné a produktivní zaměstnanosti a přiměřené práce pro všechny
	do roku 2015 snížit na polovinu podíl lidí trpících hladem
zajistit základní vzdělání pro všechny	zajistit aby do roku 2015 všechny děti byly schopné absolvovat základní školu v plném rozsahu
prosazování rovnosti pohlaví a posilování postavení žen	do roku 2015 odstranit nepoměr mezi chlapci a dívkami na všech úrovních vzdělávání
snížit dětskou úmrtnost	do roku 2015 snížit o dvě třetiny počet úmrtí dětí do věku pěti let
zlepšit zdraví matek	Do roku 2015 snížit o tři čtvrtiny úmrtnost matek
	do roku 2015 zajistit přístup ke službám reprodukčního zdraví pro všechny
boj proti HIV/AIDS, malárii a dalším chorobám	Do roku 2015 zastavit a zvrátit šíření HIV/AIDS
	do roku 2010 zajistit přístup k léčbě HIV/AIDS všem, kteří to potřebují
	do roku 2015 zastavit a zvrátit výskyt malárie a dalších závažných chorob
zajistit udržitelnost životního prostředí	začlenit principy udržitelného rozvoje do národních programů a strategií a zvrátit současný trend úbytku přírodních zdrojů
	snížit ubývání biodiverzity
	snížit na polovinu počet lidí bez udržitelného přístupu k pitné vodě a základním hygienickým zařízením
rozvíjet globální partnerství pro rozvoj	dále rozvíjet otevřený, předvídatelný, nediskriminační a na pravidlech založený obchodní a finanční systém
	zaměřit se na zvláštní potřeby nejméně rozvinutých zemí (např. bezcelní a neomezený přístup nejméně rozvinutých zemí na mezinárodní trhy
	zaměřit se na zvláštní potřeby chudých zemí bez přístupu k moři a malých ostrovních států
	zabývat se detailně problémy rozvojových zemí souvisejícími se zadlužením
	ve spolupráci s farmaceutickým průmyslem zajistit v rozvojových zemích přístup k nejpodstatnějším lékům za dostupnou cenu
	ve spolupráci se soukromým sektorem zajistit, aby výhody nových technologií působily ve prospěch všech

Zdroj: www.endpoverty2015.org

⁴² vždy porovnáváme s ukazateli z roku 1990

Souhrn zprávy o Rozvojových cílech tisíciletí za rok 2010

Jedním z hlavních závěrů zprávy je konstatování, že ekonomická krizi způsobila sice těžké ztráty na pracovních místech a příjmech lidí, ale její dopady neohrožují cíl snížit do roku 2015 počet extrémně chudých na polovinu. V předmluvě zprávy řekl generální tajemník OSN Ban Ki-moon (2010), že sliby, které se dali, musí být splněny.

Dále bylo konstatováno, že některé cíle jsou dosahovány pomalu a úspěchy, kterých bylo již dosaženo, jsou ohrožovány klimatickou, potravinovou a ekonomickou krizí. K velkému pokroku došlo v oblasti školní docházky, a to zejména v Africe. Podle zprávy OSN se také zlepšil přístup k potírání AIDS, malárie a dětských nemocí. Reálná je i šance na splnění cíle na zlepšení přístupu k pitné vodě. Pravděpodobnost, že dívky z nejchudších rodin nebudou chodit do školy, je až 3,5 krát vyšší než je tomu u dívek z rodin nejbohatších. V některých rozvojových regionech se dostává náležitá zdravotní péče při porodu méně než polovině žen.

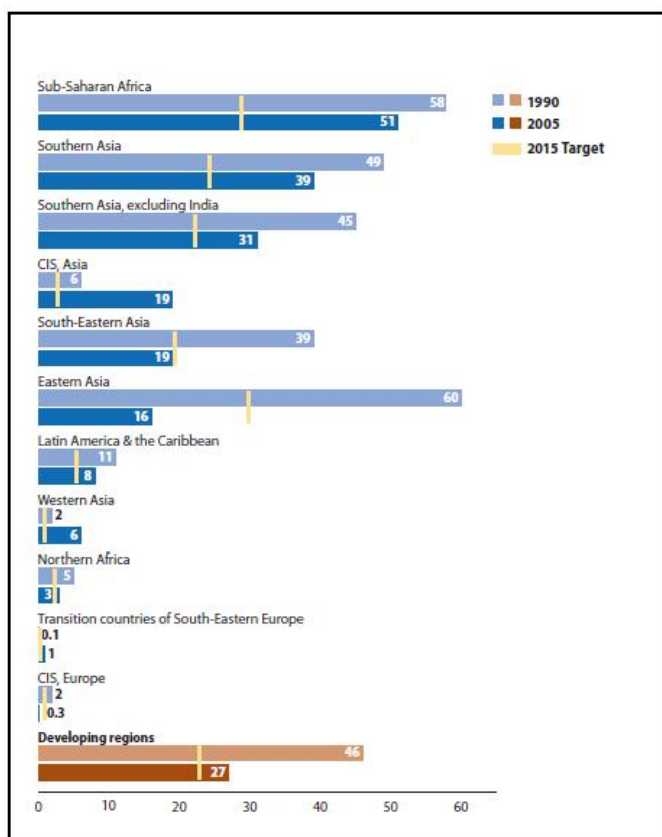
Podíl lidí přežívajících za méně než 1,25 dolaru na den (USD bez ohledu na kurz) se v letech 1990 až 2005 snížil ze 46 na 27%. Přispívá k tomu především zlepšující se situace nejchudších obyvatel Číny, jižní a jihovýchodní Asie. Do roku 2015 by se jejich podíl měl snížit až na 15 %. Schopnost chudých nasytit své rodiny byla snížena nejdříve v roce 2008 strmým růstem cen potravin a následně v roce 2009 silným poklesem příjmů. Počet podvyživených nebo špatně živých lidí, který roste již od začátků dekády, zřejmě po roce 2008 poroste ještě rychleji.

Tzv. oficiální rozvojová pomoc (ODA) rostla v roce 2008 i 2009 a dosáhla úrovně téměř 120 miliard ročně. Pro rozvojové a chudé země se zlepšoval přístup na vyspělé trhy a pokračovalo snižování či odpouštění dluhů rozvojových zemí.

Přes pokles exportu způsobený ekonomickou krizí zůstal v roce 2008 poměr zadlužení a vývozu ve většině rozvojových regionů stabilní, nebo se dokonce snížil. Přes snížené příjmy z exportu a v případě některých zemí přes zpomalování ekonomického růstu v roce 2009, zůstává míra zadlužení pod historickou hranicí. Zpráva rovněž upozorňuje na neplnění závazku nejvyspělejších zemí z roku 2005, podle nichž měla být pomoc Africe

dvojnásobena. Nejasné vyhlídky mají i jednání „rozvojového kola“⁴³ o světovém obchodu, probíhající již od roku 2001.

Za poslední desetiletí dochází ve světě k úbytku 13 milionů hektarů lesa ročně. Vzhledem k růstu populace a ekonomiky došlo ve světě v letech 1991 až 2007 ke zvýšení produkce CO₂ o téměř 50 procent, z 21,9 na 29,6 miliardy tun. Podle odhadů se v roce 2008 tento nárůst díky ekonomické krizi zpomalil. Je dokonce možné, že v roce 2009 došlo k poklesu produkce CO₂. Zpráva OSN však s odkazem na stejné odhady varuje, že s nastartováním světové ekonomiky dojde znovu k nárůstu.[29]

Obrázek 19: Podíl obyvatel žijících za méně než 1,25 USD za den

Zdroj: Millennium Development Report 2010

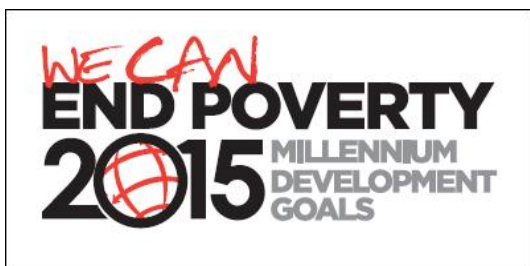
⁴³ Ministerská konference, která se konala 9.–14. listopadu 2001 v katarském hlavním městě Dauhá.

4.4.2. Zprávy o lidském rozvoji ⁴⁴

Zprávy o lidském rozvoji jsou nezávislé studie produkované Rozvojovým programem OSN⁴⁵ jako výsledek výzkumu vybraného týmu předních renomovaných vědců, rozvojových odborníků a členů kanceláře pro Zprávy o lidském rozvoji. Zprávy jsou překládány do více než deseti jazyků a jsou ročně publikovány ve více než 100 zemích.

HDR byla poprvé zveřejněna v roce 1990 s jediným cílem – postavit problematiku „lidského rozvoje a člověka“ do centra všech rozvojových aktivit a ekonomických i politických debat.

Od publikace první HDR byly vyvinuty čtyři nové složené indikátory k měření lidského rozvoje: Index lidského rozvoje⁴⁶, Index rovnosti pohlaví⁴⁷, Míra ženské rovnoprávnosti⁴⁸ a Index lidské chudoby⁴⁹. Každá Zpráva je zaměřena vysoce tématicky, zabývá se aktuálním rozvojovým problémem a poskytuje originální a řešení hledající analýzu včetně doporučení pro tvorbu vhodných politik a opatření.

Obrázek 20: Logo MDG

Zdroj: *The Millennium Development Goals Report 2010*

⁴⁴ Human Development Reports (HDRs)

⁴⁵ United Nations Development Programme (UNDP) - globální síť rozvojové činnosti OSN, která působí ve 166 zemích, kde podporuje řešení globálních i místních rozvojových problémů. UNDP je hlavním koordinátorem aktivit na globální i národní úrovni ve prospěch naplnění cílů MDGs.

⁴⁶ Human Development Index (HDI) - pokus o vyjádření kvality lidského života, za pomoci porovnání údajů.

⁴⁷ Gender Related Development Index (GDI) - index, který ukazuje nerovnosti mezi muži a ženami v oblasti délky života, vědomostí a životní úrovně.

⁴⁸ Gender Empowerment Measure (GEM) - míra nerovnosti mezi příležitostmi mezi muži a ženami

⁴⁹ Human Poverty Index (HPI) - ukazatel životní úrovně v zemi

4.5. Světová obchodní organizace⁵⁰

4.5.1. Rozvojová brána⁵¹

Dohody Světové obchodní organizace považují propojení mezi obchodem a rozvojem za velmi zásadní. Více než dvě třetiny členských států WTO jsou rozvojové země. Na Ministerské konferenci v Dauhá v listopadu 2001 bylo zahájeno nové kolo jednání v rámci WTO, kterou členské státy WTO posunuly rozvojové problémy a zájmy rozvojových zemí do centra činností WTO.

V ministerské deklaraci z Hongkongu byl dále zdůrazněn základní význam rozvojové dimenze pracovního programu z Dauhá. Ministři znovu ujistili, že jejich odhodlání transformovat tato prohlášení do reality trvají. Současně s tím byla spuštěna iniciativa Pomoc za rozvoj (Aid for Trade), jejímž cílem je pomoci rozvojovým zemím vybudovat stabilní nabídkovou stranu ekonomiky tak, aby jejich zahraniční obchod s důrazem na export mohl expandovat.

Obrázek 21: Logo světové obchodní organizace

Zdroj: www.wto.org

Obrázek 22: Logo WFP

Zdroj: www.wfp.org

⁵⁰ World Trade Organization(WTO)

⁵¹ Development Gateway

Světový potravinový program

Světový potravinový program⁵², který vznikl v roce 1963, je největší světovou humanitární organizací. Hlavním úkolem programu je pomoc chudému obyvatelstvu rozvojových zemí v boji proti hladu a chudobě. Ročně distribuuje zhruba čtyři miliony tun potravin. Velká část potravinové pomoci je poskytována v naturáliích dárčovskými státy, další část v hodnotě 300 milionů USD nakupuje WFP díky multilaterálním a bilaterálním finančním zdrojům. WFP nakupuje zboží a služby především v rozvojových zemích. [30]

WFP je řízeno 36- členným výkonným výborem, kterých se schází čtyřikrát do roka. Jednu polovinu výboru volí ECOSOC⁵³ a druhou polovinu Organizace OSN pro zemědělství a výživu. WFP zaměstnává více než 9000 lidí, a to převážně terénních pracovníků. WFP si stanovilo pět cílů, k jejichž dosažení směřují všechny její činnosti.[31]

Programy WFP :

Food For Life (jídlo pro život) - V případě jakékoliv katastrofy distribuuje WFP v krátkém čase potraviny postiženým obyvatelům.

Food For Growth (jídlo pro růst) - Tento program je určen pro boj s podvýživou a pro výživu dětí a matek.

Food For Work (jídlo za práci) - V tomto programu jsou obyvatelé dané oblasti placeni jídlem za svoji práci. Jedná se především o prevenci pohrom, ochranu životního prostředí a rehabilitaci poškozených území

⁵² The World Food Programme

⁵³ Ekonomická a sociální rada (Economic and Social Council) – orgán, který slouží jako ústřední diskusní fórum k projednávání mezinárodních ekonomických a sociálních otázek (vypracovává studie a zprávy, koordinuje činnost přidružených organizací OSN, příprava mezinárodních konferencí aj.)

5. Domácí programy pro boj s chudobou

5.1. Člověk v tísni

Člověk v tísni je obecně prospěšná společnost, která vznikla jako humanitární organizace s cílem pomáhat v krizových oblastech a podporovat dodržování lidských práv ve světě.

Její počátky se datují do května 1992, kdy její zakladatelé realizovali první projekty na pomoc lidem v nouzi ještě pod názvem Nadace Lidových novin. V únoru 1994 se změnil název na Nadaci Člověk v tísni při České televizi, v dubnu 1999 pak byla zaregistrována jako obecně prospěšná společnost.

Za dobu své existence dopravila stovky zásilek s přímou humanitární pomocí a realizovala rozvojové projekty v různých zemích Evropy, Asie i Afriky, konkrétními projekty podpořila disidenty, nezávislé novináře, obhájce lidských práv či představitele demokratické opozice ve více než 37 zemích světa. Také usiluje o zvýšení informovanosti české veřejnosti o situaci v zemích postižených válkami či totalitním režimem. Proto úzce spolupracuje s českými médii a do roku 1999 pořádá každoročně mezinárodní festival dokumentárních filmů o lidských právech „Jeden svět“. Společnost Člověk v tísni má k dispozici jen minimum stálých finančních zdrojů. Drtivá většina příjmů je získávána přímo na konkrétní projekty. Mezi hlavní finanční zdroje této společnosti patří agentury OSN a Mezinárodní organizace pro migraci⁵⁴, Vláda ČR a prostředky samospráv, Nadace a nevládní organizace, zahraniční vládní prostředky, prostředky EU, Česká televize a příjmy od jednotlivců a firem.[32]

Obrázek 23: Logo Člověk v tísni

Zdroj: www.clovekvtisni.cz

⁵⁴ International Organization for Migration (IOM) - mezivládní organizace zabývající se otázkou migrace

Tabulka 6: Aktivní projekty Člověka v tísni

Země	Trvání
Afghánistán	Od roku 2001
Angola	Od roku 2006
Arménie	1988, 1998, 2003 až současnost
Barma	1997, 2001– současnost
Bělorusko	Od roku 1998
Česká republika	1992–2010
Demokratická republika Kongo	Od roku 2008
Etiopie	Od roku 2003
Gruzie	Od roku 2005
Haiti	Od roku 2010
Indonésie	2006 - 2007, 2009 - 2010
Irák	od roku 2003
Jordánsko	Od roku 2004
Kambodža	Od roku 2008
Kuba	Od roku 1997
Libanon	Od roku 2006
Moldavsko	1998, 2003– současnost
Namibie	Od roku 2003
Rumunsko	Od roku 1995
Rusko	od roku 2009
Slovensko	1998, 2001–2008
Srí Lanka	Od roku 2005
Ukrajina	1993, 1997, 2001, od roku 2003 do současnosti

Zdroj: www.clovekvtisni.cz

5.1.1. Projekt v Demokratické republice Kongo

Jako jeden z projektů, na kterém si můžeme ukázat konkrétní opatření, jsem si vybral pomoc Demokratické republiky Kongo.

Stálá mise v Kongu byla založena počátkem roku 2009, se sídlem v Bukavu, hlavním městě provincie Jižní Kivu. V rámci své činnosti pracuje na projektech, jako je zlepšení přístupu k pitné vodě a hygienických návyků, zvýšení dostupnosti a kvality lékařské péče, pomoc obětem sexuálního násilí, zlepšení kvality a přístupu ke vzdělání.

Aktivita jednotlivých projektů

Zabezpečení pitné vody: V rámci programu bylo v lokalitách Jižní Hombo, Bulambika a Mukaba vybudováno či opraveno 9 zásobníků pramenité pitné vody se samospádnými rozvody (největší z nich o objemu 50 m³). Bylo nově postaveno či zrehabilitováno 64 poškozených distribučních míst se 71 kohoutky pitné vody a stabilizováno 8 pramenů.

Stavba latrín: Člověk v tísni postavil osm bloků dřevěných veřejných latrín po osmi záchodech, které mohou nyní využívat obyvatelé jednotlivých čtvrtí Jižního Homba. Kromě toho Člověk v tísni v Bunyakiri vybudoval zděné WC a bloky latrín u pěti škol a pěti zdravotnických středisek. Lidé rovněž dostávají hygienické potřeby a průpravu na údržbu latrín.

Hygienická osvěta: V roce 2009-2010 bylo proškoleno celkem 80 učitelů ze 48 základních a 18 středních škol a 30 pracovníků zdravotnických zařízení. Zdravotníci nyní učí pacienty, jak předcházet infekčním onemocněním, a chránit tak sebe i blízké.[33]

Zdravotní pomoc pro oběti konfliktu v Jižním Kivu: Lékařská pomoc pro 109 710 obyvatel je poskytována 22 středisky o přibližně 6-ti zaměstnancích a centrální nemocnicí. Člověk v tísni se věnuje podpoře zdravotnických středisek a to zejména v oblasti školení porodních asistentek, vybavování středisek základním materiálem i léky či poskytováním finanční podpory. K tomu náležitě školí i personál všech 22 zdravotnických středisek.[34]

Pomoc obětem sexuálního násilí: V roce 2008 ve spolupráci s místní organizací ADIP bylo postaveno na zakoupené půdě 25 domů pro ženy, které byly oběti sexuálního násilí. Nadace „Člověk v tísni“ jim zároveň zakoupila domácí zvířata a zajistila potřebné léky. Také poskytla obětem sexuálního násilí psychologickou podporu během společných sezení se ženami a případně i s jejich rodinami.[35]

5.2. Nadace ADRA

ADRA je mezinárodní humanitární organizace poskytující pomoc lidem v nouzi. Byla založena ve Spojených státech amerických před více jak padesáti lety a dnes má zastoupení již ve 125 zemích světa. V roce 1997 jí byl od Ekonomické a sociální rady OSN udělen statut vrchního poradce.

V České republice začala ADRA působit v roce 1992, a to nejprve jako nadace, jejímž úkolem bylo přerozdělovat finanční pomoc. Pracovníci nadace si postupem času rozšířili své pole působnosti a začali sami realizovat různé pomocné programy. S nárůstem pracovní agendy a v reakci na legislativní změny bylo v roce 1994 založeno občanské sdružení ADRA. Jeho úkolem je poskytovat humanitární, sociální a rozvojovou pomoc nejen doma, ale i v zahraničí. ADRA dnes patří mezi tři největší humanitární organizace v České republice.

ADRA pomáhá při mimořádných událostech jako jsou živelné pohromy, válečné konflikty apod. nebo při realizaci dlouhodobých rozvojových projektů (podpora vzdělání, zaměstnanosti atd.). Jejím základním posláním je pomoci lidem v nouzi tak, aby byli schopni převzít kontrolu nad svými vlastními životy a mohli co nejlépe využívat ty zdroje, které mají k dispozici. ADRA ČR se angažuje nebo angažovala v Bangladéši, Barmě, Bosně a Hercegovině, Číně, Bulharsku, Indii, Indonésii, Kambodži, Keni, Libanonu, Moldavsku, Mongolsku, Nepálu, Pákistánu, Rusku, Řecku, Srbsku, Srí Lance, Thajsku, Vietnamu, USA, Uzbekistánu a Zambii.[36]

Závěr

Účelem této diplomové práce bylo objasnit hlavní příčiny chudoby ve světě a za pomoci rozboru těchto příčin určit směr, kterým by se mohlo řešení vzniklých problémů ubírat. Problém chudoby je globálním problémem, který je řešen na úrovni vlád či mezinárodních organizací. Díky činnosti organizací jako jsou OSN, OECD, MMF či Světová banka jsou vytvářeny programy a fondy podporující řešení jednotlivých problémů. Úplné vyřešení tohoto problému je však během na dlouhou trať s nejistým výsledkem. Na základě výsledků programu MDG, můžeme konstatovat, že nastalou situaci řešit lze a může dojít k dosažení stanovených cílů.

Největší komplikací, která v posledních letech nastala je „celosvětová hospodářská krize“. Díky hospodářské krizi se dostalo do vlastních problémů i mnoho vyspělých zemí, a tak je nalezení dalších finančních prostředků a pomoci o to složitější.

Překážkou v řešení problémů zaostalých států není pouze nedostatek financí, ale také vzdělanost obyvatel, nemoci, konflikty, růst počtu obyvatel či rozvoj zemědělství. Dokud nedojde ke zvýšení vzdělání a k osvětě v problémech reprodukce a nemocí, nebudou finanční prostředky využity efektivně. Neustále se zvyšující počet obyvatel v Subsaharské Africe do značné míry komplikuje potravinovou soběstačnost země a její závislost na humanitární pomoci. Snížení počtu obyvatel žijících pod hranicí 1,25 USD je dosaženo hlavně díky Číně a Indii, naopak procento chudých v Subsaharské Africe stále roste. Zavádění programů plánovaného rodičovství by tento problém mohlo do značné míry vyřešit.

Problém nedostatku potravin a způsob potravinové soběstačnosti by mohlo být řešeno využitím geneticky upravených rostlin, používáním hnojiv na zúrodnění půdy či využití moderních postupů v zemědělství. Praxe nám ukazuje, že se na tuto cestu vydalo již několik afrických zemí a mohou potvrdit správnost této volby. Přestože se spousta lidí bojí slov jako „geneticky upravené rostliny“, je úprava těchto rostlin do značné míry podobná prostému šlechtění rostlin, které je prakticky využíváno stovky let.

Rozvojové země potřebují získat politickou a hospodářskou stabilitu. Nelze budovat fungující stát, pokud je země po určitých obdobích zmítaná vojenskými konflikty či nápirem přistěhovalců z okolních států, ve kterých dochází k občanským válkám či kmenovým genocidám. Jako příklad pro hospodářský růst a prosperitu můžeme brát současnou Čínu. Čína dokázala, že díky rostoucímu HDP může dosáhnout zvýšení životní úrovně svých občanů. Právě Čína nám ukázala, jak může země, která je v jednu chvíli na pokraji kolapsu, dosáhnout pomocí správných rozhodnutí hospodářské prosperity.

Globální problémy chudých zemí ve své podstatě nikdy úplně nevyřešíme. Jde jen o to, abychom se my, jako společnost v co největší míře podíleli na jejich snížení a odstranění negativních důsledků, které tyto problémy společnosti či jednotlivcům přinášejí. To vše, bez ohledu zda jsme občany rozvojové či ekonomicky vyspělé země.

Seznam použité literatury

Tištěná monografie

COLLIER, P. Miliarda nejchudších. 1 vyd. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 2009. 224 s. ISBN 978-80-7429-010-7.

VÝZKUMNÝ TÝM SOCIAL WATCH, Právo nežít v chudobě. 1 vyd. Praha: Filosofický ústav AV ČR, 2010. 142 s. ISBN 978-80-7007-321.

ZELENKA, J.; HANUŠ, J. Všechno o Zemi. 1 vyd. Praha: Readers Digest Výběr, 1998. 768 s. ISBN 80-86196-01-1.

EASTERLY; WILLIAM R. Břemeno bílého muže. 1 vyd. Praha: Středisko spol. činnosti AV ČR. 2010. 454 s. ISBN 978-80-200-1776-5.

SAMUELSON; PAUL A.; NORDHAUS, D. W. Economics. 18th. ed. USA: McGraw Hill. 2005. 775 s. ISBN 978-80-205-0590-3.

SACHS; JEFFREY D. Common Wealth. 1st ed. USA: The Penguin Press. 2008. 386 s. ISBN 978-0-141-02615-2

KRAFT, J.; FÁREK, J. Světová ekonomika a ekonomická integrace. 2 vyd. Liberec: TUL. 2008. 252 s. ISBN 978-80-7373-413-9

Odkaz na disertační nebo habilitační práci

Formánková, Z. *Rozvojová agenda z Dohá*. [bakalářská práce]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Přírodovědecká fakulta, 2008. 56 s.

Putna, M. *Rozvojové cíle tisíciletí a jejich plnění*. [diplomová práce]. Praha: Masarykova Univerzita, Ekonomicko-správní fakulta, 2009. 90 s.

Snapka, M. *Hrozba přelidnění světa*. [seminární práce]. Karviná: Slezská Univerzita, Obchodně podnikatelská fakulta, 1994. 3s.

Veselá, J. *Pedagogicko-demografický pohled na aktuální otázku přelidnění světa*. [seminární práce]. Pardubice: Univerzita Pardubice, fakulta ekonomicko-správní, 2003. 8s

Kocourek, A. *Podnikatelské aspekty diferenciací rozvojových zemí a rozvojová pomoc České republiky*. Liberec: TUL, Hospodářská fakulta, 2006. 219 s.

Odkaz na elektronické dokumenty

[1] Wikipedie. *Chudoba*. [online].[cit 2010-05-10]. Dostupný z WWW:

<<http://cs.wikipedia.org/wiki/Chudoba>>

[2] Wikipedia. *Extrémní chudoba*. [online]. 2011. Dostupný z WWW:<

http://cs.wikipedia.org/wiki/Extr%C3%A9mn%C3%AD_chudoba#cite_note-wb_2008-1>

[3] Wikipedia. *Human Development Index*. [online]. 2011. Dostupný z WWW :<

http://en.wikipedia.org/wiki/Human_Development_Index>

[4] Poverty Reduction and Equity. *Measuring Inequality*. [online]. [cit 2011-24-04].

Dostupný z WWW : <

<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTPOVERTY/EXTPA/0,,contentMDK:20238991~menuPK:492138~pagePK:148956~piPK:216618~theSitePK:430367,00.html>>

[5] Gola, P. *Evropská versus světová chudoba* [online]. 2009. [cit 2010-05-10]. Dostupný z

WWW: < http://www.mzdovapraxe.cz/archiv/dokument/doc-d5868v8033-evropska-versus-svetova-chudoba/?search_query=+%24author%3D20&search_results_page=1>

[6] Novotný, T. *Chudoba ve světě: Pohled na druhou stranu mince*. [online]. 2009.

Dostupný z WWW:< <http://www.dreamlife.cz/osobni-rozvoj/mysleni/chudoba-ve-svete-pohled-na-druhou-stranu-mince/article.html?id=1533>>

[7] Gola, P. *Pracuji v Evropské unii a jsem chudý*. [online]. 2007. Dostupný z WWW :<

<http://www.mesec.cz/clanky/pracuji-v-evropske-unii-a-jsem-chudy/>>

[8] Hazlitt, H. *Porobení chudoby*. [online]. 1973. Dostupný z WWW :<

[http://www.liberton.sk/archive/tihounova/\[tihounova\]-\[hazlitt\]-poverty.pdf](http://www.liberton.sk/archive/tihounova/[tihounova]-[hazlitt]-poverty.pdf)>

[9] Wikipedia. *Chudoba a novodobý ekonomický růst*. [online]. [cit 2011-24-04]. Dostupný z WWW :< <http://www.mesec.cz/clanky/pracuji-v-evropske-unii-a-jsem-chudy/>>

[10] Kastnerová, L. *Španělsko, Řecko životní a pracovní podmínky*. [online]. [cit 2010-10-11]. Dostupný z WWW: http://portal.mpsv.cz/eures/prace_v_eu/zeme/spanelsko>

[11] Evropská unie. *Special Eurobarometer 69.2*. [online]. [cit 2010-16-11]. Dostupný z WWW: < http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_299_en.pdf>

[12] Africke-deti. *Afrika obecně*. [online]. [cit 2010-16-11]. Dostupný z WWW: <http://africke-deti.sblog.cz/afrika/>

[13] CZEFRICA. *Zničující cena Afrických kontinentů*. [online]. 2008. Dostupný z WWW: < <http://www.czefrica.com/cs/protea-archiv/201-zniujici-cena-africky-konflikt.html>>

[14] Doktorka. *Utrpení v Africe*. [online]. [cit 2011-05-01]. Dostupný z WWW: < <http://cestovani.doktorka.cz/utrpeni-africe/>>

[15] Zdravcentra. *Malárie*. [online]. 2008. Dostupný z WWW: <http://ulekare.cz/clanek/malarie-1097>

[16] Odstrčil, T. *Čím se liší Ebola od ostatních virů?* [online]. [cit 2011-05-01]. Dostupný z WWW:< <http://fzu.xf.cz/eboc/uvod.php>>

[17] Navajo otevřená encyklopedie. *Ebola*. [online]. [cit 2011-25-01]. Dostupný z WWW:< <http://ebola.navajo.cz/>>

[18] Kliment Zdeněk. *Africká příroda- specifické rysy a současné proměny*. [online]. 2004. Dostupný z WWW: < <http://www.afrikaonline.cz/view.php?cislocclanku=2004081501>>

- [19] Změna klimatu. *Sucho a zemědělství*. [online]. 2007. Dostupný z WWW:
< <http://www.zmenaklimatu.cz/dusledky/sucho-a-zemedelstvi.html>>
- [20] Lobell, David B.; Field, Christopher B. *global scale climate-crop yield relationships and the impacts of recent warming*. [online]. 2007. Dostupný z WWW:
< <http://iopscience.iop.org/1748-9326/2/1/014002>>
- [21] Změna klimatu. *Sucho a zemědělství*. [online]. [cit 2011-26-01]. Dostupný z WWW:<
[http://www.změna klimatu.cz/dusledky/sucho-a-zemedelstvi.html](http://www.zmena klimatu.cz/dusledky/sucho-a-zemedelstvi.html)>
- [22] Wikipedia. *Gramotnost ve světě*. [online]. [cit 2011-02-02]. Dostupný z WWW:<
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Gramotnost>>
- [23] Demografie. *Populační vývoj afrického kontinentu*. [online]. [cit 2011-02-02].
Dostupný z WWW:< http://demografie.info/?cz_popvyvoj_svet_af>
- [24] CZportál. Divoká zvířata Hlad Sucho Nedostatek vody a bída. [online]. 2009.
Dostupný z WWW:< <http://czportal.blogspot.com/2009/03/afrika-south-africa-divoka-zvirata-hlad.html>>
- [25] Česká televize-ivysilani. *Prizma 9.4.2011*. [online]. [cit 2011-02-02]. Dostupný z
WWW:< <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani-jako-driv/211411058100015-prizma/>>
- [26] Drobník, J. *Afrika a biotechnologie*. [online]. 2010. Dostupný z WWW:<
<http://www.gate2biotech.cz/afrika-a-biotechnologie/>>
- [27] Bařina, L.; Valentová, D.; Vrzał, T. Chudoba a ekonomický růst- teorie a praxe.
[online]. [cit 2011-24-04]. Dostupný z WWW :
<http://nb.vse.cz/~LAPACEKM/Prace/1245/chudobarust.pdf>
- [28] FAO. *special programme for food security*. [online]. [cit 2011-06-03]. Dostupný z
WWW:< <http://www.fao.org/spfs/spfs-home/en/>>

[29] OSN. *Summit OSN k Rozvojovým cílům tisíciletí*. [online]. 2010. Dostupný z WWW:<
<http://www.osn.cz/zpravodajstvi/zpravy/zprava.php?id=1621>>

[30] OSN. *Světový potravinový program (WFP)*. [online]. [cit 2011-06-03]. Dostupný z
WWW:< <http://www.osn.cz/system-osn/programy-a-dalsi-organy-osn/?i=105>>

[31] The World Food Program. *Strategický plán*. [online]. [cit 2011-06-03]. Dostupný z
WWW:< <http://www.wfp.org/about/strategic-plan>>

[32] Člověk v tísni. *O člověku v tísni*. [online]. 2009. Dostupný z WWW:<
<http://www.clovekvtisni.cz/index2.php?id=176>>

[33] Člověk v tísni. *Zlepšení přístupu k pitné vodě a hygienických návyků*. [online]. 2009.
Dostupný z WWW:< <http://www.clovekvtisni.cz/index2.php?id=813>>

[34] Člověk v tísni. *Zvýšení dostupnosti a kvality lékařské péče*. [online]. 2009. Dostupný z
WWW:< <http://www.clovekvtisni.cz/index2.php?id=899>>

[35] Člověk v tísni. *Pomoc obětem sexuálního násilí*. [online]. 2009. Dostupný z WWW:<
<http://www.clovekvtisni.cz/index2.php?id=900>>

[36] Adra. *Kdo jsme*. [online]. [cit 2011-06-03]. Dostupný z WWW:<
<http://www.adra.cz/adra/kdo-jsme>>